

HELSINGIN YLIOPISTO

KATSAUKSIA 64/2024

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

Nuorten rikos- käyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024

Karoliina Suonpää, Anna Raeste ja Kaisla Saartenoja

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

JULKAISIJA

Helsingin yliopisto

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 16 (Snellmaninkatu 10)

00014 HELSINGIN YLIOPISTO

SARJA

Katsauksia 64/2024

ISBN 978-951-51-0712-1 (pdf)

ISSN 2342-7779 (verkkójulkaisu)

TAITTO

Unigrafia

Sisällys

Tiivistelmä	2
1 JOHDANTO	3
1.1 Kyselyn toteuttaminen	3
1.2 Tutkimuslomake	4
1.3 Tulosten raportoiminen.....	6
1.4 Tulosten luotettavuus	7
2 NUORET RIKOSTEN TEKIJÖINÄ	9
2.1 Rikoskäyttäytymisen yleisyys.....	9
2.2 Rikoskäyttäytymisen yleisyys vuosina 1995–2024.....	11
2.3 Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus	14
2.4 Kuuluminen rikoksia tekevään kaveriporukkaan	15
3 NUORET RIKOSTEN UHREINA	16
3.1 Uhrikokemusten yleisyys	16
3.2 Uhrikokemusten yleisyys vuosina 1998–2024	18
4 VÄKIVALLANTEKOJEN TEONPIIRTEET	20
4.1 Väkivallantekojen teonpiirteet tekijöiden vastauksissa	20
4.2 Väkivallantekojen teonpiirteet uhrien vastauksissa	23
4.3 Väkivallan kuvaaminen ja kiusaamisvideot.....	26
5 NUORTEN RIKOKSET JA UHRIKOKEMUKSET VIRANOMAISTILASTOISSA	27
5.1 Poliisin tietoon tuleminen.....	27
5.2 Nuorisorikollisuus viranomaistilastoissa	28
6 RIKOLLISUUTEEN KOHDISTUVAT ASEENTEET	31
6.1 Nuorisorikollisuutta koskevat asenteet	31
6.2 Nuorten rangaistusasenteet	32
7 YHTEENVETO	34
Kiitokset	37
Lähteet	38
Liitteet	41

TIIVISTELMÄ

- Vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselyyn vastasi 8 221 nuorta 101 koulusta. Tutkimus suunnattiin yhdeksännen luokan oppilaille.
- Nuorisoriikollisuuskyselyä on toteutettu vuodesta 1995 alkaen. Tulokset kuvaavat rikoksia tehneiden ja niiden uhriksi joutuneiden nuorten osuutta ikäryhmästä sekä tekojen piirteiden ja rikoksiin kohdistuvien asenteiden muutoksia.
- Rikoksia tehneiden nuorten osuus on pysynyt pääosin samalla tasolla kuin vuonna 2020. Päihteisiin liittyvien rikosten tekeminen on vähentynyt. Kautasta varastaminen sen sijaan on lisääntynyt.
- Rikosten uhriksi joutuneiden nuorten osuus on kasvanut hieman useimmissa kysytyissä tekotyypeissä. Eniten lisääntyi väkivallan uhkaa kokeneiden nuorten osuus. Uhrikokemukset eivät vähentyneet missään tekotyyppissä.
- Pahoinpitelyjen osalta kyselyssä ei havaita suuria muutoksia vuoden 2020 kyselyyn verrattuna. Nuorista 4 % ilmoittaa pahoinpidelleensä toisen henkilön viimeisen 12 kuukauden aikana. Pahoinpitelyn uhriksi ilmoittaa joutuneensa 11 % nuorista.
- Fyysisen väkivallan alkoholisidonnaisuus on vähentynyt kaksikymmenvuotisen seurannan aikana huomattavasti. Väkiälyä tehneistä nuorista 16 % ilmoittaa olleensa viimeisimmän teon aikana humalassa. Vuoteen 2020 verrattuna muutoksia ei juuri havaita.
- Vain pieni osa nuorten tekemistä rikoksista tulee poliisiin tietoon ja sitä kautta tilastoihin (vahingonteosta 12 %, varkauksista 24 %, tappeluun osallistumisesta 19 % ja pahoinpitelyistä 13 %). Poliisiin tietoon tuleminen on lisääntynyt seurannan aikana. Pahoinpitelyjen osalta poliisiin tietoon tuleminen ei ole lisääntynyt enää vuoteen 2020 verrattuna.
- Pahoinpitelyn uhriksi joutuneista nuorista valtaosa (86 %) ei ole kertonut teosta poliisille. Uhrien kohdalla poliisille ilmoittaminen on kuitenkin lisääntynyt vuoden 2020 kyselyyn verrattuna.
- Useampi kuin viidennes nuorista on nähnyt sosiaalisessa mediassa kiusaamisvideon oman koulunsa oppilaasta ja 4 % on joutunut itse kuvatuksi. Valtaosa nuorista ei kerro videoista aikuisille.
- Suurin osa nuorista suhtautuu nuorisoriikollisuuteen tuomitsevasti. Kielteiset asenteet ovat lisääntyneet vuoteen 2020 verrattuna.
- Nuoret arvioivat poliisille ilmoittamisen tehokkaammaksi tavaksi puuttua uhkaamalla varastamiseen kuin sosiaalityöntekijälle ilmoittamisen. Oikeudenmukaisimpana seuraamuksena nuoret pitävät tekijän velvollisuutta korvata teko uhrille.

1 JOHDANTO

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti on seurannut nuorten rikos- ja uhrikokemusten kehittymistä Nuorisoriikollisuus-kyselyn avulla vuodesta 1995 lähtien. Tässä raportissa esitellään uusimman, keväällä 2024 kerätyn kyselyn tuloksia ja tarkastellaan nuorten rikos- ja uhrikokemusten ajallisia muutoksia. Raportissa kuvataan myös poliisille ilmoittamisen muutosta, nuorten asenteita rikoksia ja rikosseuraamuksia kohtaan sekä nuorten tekemän ja kokeman väkivallan teonpiirteitä, muun muassa väkivallan kuvaamista ja alkoholisidonnaisuuden kehitystä.

Nuorisoriikollisuus-kysely kerää tietoa yhdeksäsluokkalaisten eli 15–16-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymisestä ja uhrikokemuksista. Kysely on kansallisesti edustava ja siihen vastataan koulupäivän aikana. Vuoden 2024 kysely oli järjestyksessään kymmenes. Aikaisemmat kyselyt on toteutettu vuosina 1995, 1996, 1998, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016 ja 2020. Vuonna 2024 kyselyyn osallistui 8 221 yhdeksän luokan oppilasta 101 koulusta ympäri Suomea.

Kyselytutkimusta tehdään, koska poliisin tietoon ja sitä kautta viranomaistilastoihin päätyy vain pieni osa kaikista rikoksista. Kyselyiden avulla saadaan kattavasti tietoa myös sellaisesta rikollisuudesta, joka ei koskaan tule viranomaisten tietoon. Nuorisoriikollisuus-kysely mittaa siis kokonaisrikollisuutta ja sen avulla pyritään muodostamaan oikeasuhtainen kuva nuorten tekemän ja kokeman rikollisuuden määrästä, piirteistä ja kehityksestä. Seuraavissa alaluvuissa kuvataan lyhyesti kyselyn toteuttamista ja metodologiaa. Tuloksista kiinnostunut lukija voi siirtyä suoraan lukuun 2, jossa kuvataan nuorten itse ilmoittamaa rikollisuutta. Nuorten uhrikokemuksia esitellään luvussa 3 ja väkivallantekojen piirteitä luvussa 4. Luvussa 5 kuvataan poliisille ilmoittamisen muutosta ja verrataan kyselyn tuloksia viranomaisten tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Rikollisuuteen ja rikosseuraamuksiin kohdistuvia asenteita käsitellään luvussa 6. Tässä raportissa esiteltyjen kysymysten tarkat muotoilut on kuvattu liitteessä 7.

1.1 Kyselyn toteuttaminen

Kyselyn vastaajat edustavat suomenkielisten yläkoulujen yhdeksän luokan oppilaita. Tilastokeskus poimi kyselyn koulut oppilaitosrekisteristä ositetun satunnaisotannan avulla. Otantamenetelmässä huomioitiin koulujen koko (probability proportional to size -otanta) sekä alueellinen sijainti (Tilastokeskuksen käyttämä viisiluokkainen kaupunki–maaseutu-alueuokitus; Helminen ym., 2014).

Tutkimukseen osallistuminen perustui nuorten antamaan informoituun suostumukseen. Nuorille jaettiin ennen tutkimustunnin toteuttamista tiedote, joka sisälsi tietoa tutkimuksesta, sen tarkoituksesta sekä tietosuojaselosteen. Myös nuorten huoltajia informoitiin tutkimuksesta ja heille annettiin mahdollisuus kieltää huollettavansa osallistuminen tutkimukseen. Kyselytunnin alussa nuorille jaettiin henkilökohtaiset kirjekuoret, jotka sisälsivät yksilölliset vastaustunnukset sekä tietoa kyselystä, tietosuojasta ja tutkimusaineiston säilytyksestä ja jatkokäytöstä. Tutkimustunnin pitäjää ohjeistettiin keräämään henkilökohtaiset kuoret oppilailta tunnin lopussa ja hävittämään ne tietoturvallisesti.

Tutkimus kävi läpi Helsingin yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin toimikunnan ennakkoarvion ennen sen toteuttamista. Toimikunta totesi ennakkoarviointiin toimitettujen materiaalien perusteella, että tutkimus on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamien ohjeiden mukainen ja eettisesti hyväksyttävä (lausunto 42/2023). Kysely kerättiin tammi–toukokuussa 2024 sähköisenä kyselynä¹. Kyselyyn osallistui oppilaita 101 koulusta ympäri Suomea. Oppilaat vastasivat kyselyyn pääsääntöisesti oppitunnin aikana ennalta sovittuna ajankohtana. Muutamissa poikkeustilanteissa oppilaat vastasivat kyselyyn omalla ajallaan kotona². Raaka-aineistosta poistettiin tiedot niiden nuorten osalta, jotka eivät joko olleet edenneet itse kyselyyn tai jättivät kyselyn kesken alkuvaiheessa (eivät vastanneet yhteenkään uhrikokemuksia koskevaan kysymykseen). Lisäksi aineistosta siivottiin pois epäselvät havainnot (esimerkiksi muulloin kuin sovittuina ajankohtina vastanneet) ja selvästi epäuskottavat vastaajat³. Lopullinen vastausprosentti oli 76 % (vuonna 2020 vastausprosentti oli 78 %) ja sisälsi 8 221 nuoren vastaukset.

1.2 Tutkimuslomake

Tutkimuslomake mittasi rikosten tekemistä ja niiden uhriksi joutumista kysymällä vastaajalta, oliko tämä tehnyt kyseistä tekoa tai joutunut sen uhriksi (a) koskaan elämänsä aikana ja jos nuori oli, niin (b) kuinka monta kertaa kyselyhetkeä edeltäneen 12 kuukauden aikana. Mikäli nuori oli tehnyt tai

1 Kysely toteutettiin REDCap-sovelluksella.

2 Kotoaan vastanneiden vastaukset saattavat hieman aliarvioida rikostekojen esiintyvyyttä (Kaakinen ym., 2022). Kyseisten henkilöiden osuus on kuitenkin hyvin pieni kaikista Nuorisoriikollisuuskyselyyn 2024 vastanneista, eikä vaikuta raportoituihin prosentteihin.

3 Epäuskottavia vastauksia tarkasteltiin avovastauskenttien avulla ja hakemalla aineistosta sellaisia vastaajia, jotka olivat antaneet useisiin kysymyspattereihin saman numeraalisen vastausvaihtoehdon, vaikka nämä olisivat sisällöllisesti ristiriitaisia.

kokenut kyseisen rikoksen, hän sai lisäkysymyksiä teosta. Lisäkysymykset koskettivat esimerkiksi teon tulemista poliisiin tietoon, osapuolten päihtymystä tai teosta aiheutunutta haittaa. Rikosten ja uhririkemusten lisäksi kyselyssä tiedusteltiin muun muassa nuoren perhetaustaa, vapaa-ajanviettoa ja asenteita.

Vuoden 2024 tutkimuslomaketta uudistettiin aikaisempiin kyselyihin nähden. Suurimmat uudistukset koskivat kokonaan uusien ajankohtaisten ilmiöiden sisällyttämistä kyselyyn. Tässä raportissa kuvattavat uudet osuudet liittyvät toisten nuorten kiusaamista ja nöyryyttämistä kuvaaviin videoihin, rikoksia tekevään kaveriporukkaan kuulumiseen sekä rangaistusasenteisiin.

Kiusaamisvideoista ja väkivallan kuvaamisesta päätettiin kysyä, koska maininnat väkivallan kuvaamisesta ovat lisääntyneet poliisiin tietoon tulleen nuorten väkivaltarikollisuuden yhteydessä (Danielsson, 2022). Kysymysten muotoiluissa hyödynnettiin vuoden 2022 Lapsiuhritutkimuksen kysymyksenasetteluja (Mielityinen ym., 2023). Kiusaamisvideoilla kyselyssä tarkoitettiin sosiaalisessa mediassa leviäviä videoita, joilla pahoinpidelään, nöyryytetään tai kiusataan toisia nuoria. Nuorilta kysyttiin, olivatko he nähneet tällaisia videoita itsestään tai muista nuorista, ilmoittaneet näkemistään videoista kenellekään aikuiselle, kuvanneet itse tällaisia videoita tai joutuneet kuvattavaksi tilanteessa, jossa heitä oli pahoinpidelty, nöyryytetty tai kiusattu.

Rikoksia tekevään kaveriporukkaan kuulumista koskevat kysymykset perustuvat niin kutsuttuun Eurogang-määritelmään, jonka mukaan jengi on suhteellisen pysyvä, katupainotteinen nuorisoryhmä, jonka osallistuminen rikolliseen toimintaan on osa ryhmän identiteettiä (Weerman ym., 2009, s. 20). Kysymyksillä kartoitetaan ryhmän ikärakennetta, katusuuntautuneisuutta sekä rikosten hyväksymistä ja tekemistä yhdessä (Marshall ym., 2022, s. 17; Kaakinen & Raeste, 2024, s. 26). Määritelmä on kansainvälisesti käytetty, mutta ei vastaa Suomen poliisin tarkoittamia katujengejä, joiden jäsenet ovat pääasiassa nuoria aikuisia ja syyllistyvät vakaviin rikoksiin (Heikinheimo, 2022).

Rangaistusasenteita mitattiin antamalla vastaajille kuvitteellinen tapahtumakuvaus, jossa 14- tai 15-vuotiaan nuoren kuvattiin kiusanneen luokkatoveriaan toistuvasti ja kerran varastaneen tältä omaisuutta väkivallalla uhkaamalla. Tapahtumakuvauksessa tekijälle seurasi jälki-istuntoa ja hänestä tehtiin lastensuojeluilmoitus sekä ilmoitettiin sosiaalityöntekijälle tai poliisille, tekijän iästä riippuen. Nuoria pyydettiin ensinnäkin arvioimaan, lopettaisiko tekijä väkivallan. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin, mikä esitetystä seuraamusvaihtoehdoista olisi heidän mielestään (a) oikeudenmukainen ja mikä (b) todennäköinen, jos vastaava teko tapahtuisi heidän omassa koulussaan.

Kyselylomaketta myös lyhennettiin poistamalla joitakin rikostekoja ja uhrikokemuksia koskevia tarkentavia jatkokysymyksiä, joskin näitä oli vähennetty jo vuoden 2020 tutkimuksessa (Kaakinen & Näsi, 2021, s. 3). Ajallisten vertailujen tulkinnessa on syytä huomioida, että vuosien 2020 ja 2024 rikostekojen mittaamista poikkeaa varkauksien ja vahingontekojen kohdalla aikaisemmista vuosista. Varkauksien mittaamista on muutettu siten, että aiemmin kyselyssä mukana ollut moottoriajoneuvon varastamista koskeva kysymys on jätetty pois teon harvinaisuuden vuoksi. Näin mahdolliset moottoriajoneuvon varkaudet sisältyvät vuosien 2020 ja 2024 tuloksissa luokkaan ”muu varkaus”. Myös aikaisemmin erikseen kysytyt koulussa ja muualla tapahtuneet vahingonteot on yhdistetty yhdeksi kysymykseksi vuosien 2020 ja 2024 kyselyissä. Tämä kysymys selvittää yleisemmin sitä, onko vastaaja tahallisesti tuhonnut tai vahingoittanut jonkun toisen omaisuutta. Muutoksen takia myös aikaisempien kyselykierrosten vahingontekoja tarkastellaan ajallisessa vertailussa niin, että koulussa ja muualla tapahtuneet teot on laskettu samaan kaksiluokkaiseen muuttuun (1. ei ole syyllistynyt vahingontekoon koulussa tai sen ulkopuolella, 2. on syyllistynyt vähintään toisessa ympäristössä).

Kyselylomaketta muokattiin myös selkokielisyysasiantuntijan kommenttien perusteella, jotta siihen vastaaminen onnistuisi mahdollisimman monelta nuorelta. Ajallisessa seurannassa käytettävien kysymysten kohdalla nämä muutokset pyrittiin pitämään mahdollisimman pieninä. Aikaisempien vuosien kysymyslomakkeet ja aineistot ovat saatavilla Tampereen yliopiston ylläpitämästä Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (Tietoaarkisto, 2024). Myös tämän kyselyn kyselylomake ja aineisto tullaan toimittamaan tietoaarkistoon.

1.3 Tulosten raportoiminen

Tässä raportissa tarkastellaan yhteensä 18 erilaista kiellettyä tai lainvastaista tekoa ja 10 erilaista uhrikokemusta. Jokaisen teon kohdalla kuvataan, onko nuori tehnyt rikosta tai joutunut uhriksi koskaan elämänsä aikana, ja jos on, onko näin tapahtunut kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana. Koko elämän aikaisia kokemuksia kuvaavat luvut voivat sisältää hyvinkin nuorella iällä tehtyjä tekoja. Raportti perustuu pääosin kevään 2024 Nuorisorikollisuuskyselyyn, mutta myös aiempien vuosien aineistoja käytetään ajallisessa seurannassa (ks. Näsi, 2016; Salmi, 2012; Tietoaarkisto, 2024). Luvun 5.2 vertailussa viranomaistietoihin hyödynnetään myös Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilastoja (Tilastokeskus, 2024).

Raportin analyyseissa tarkastellaan tutkittavien rikostekojen, uhrikokemusten ja teonpiirteiden sekä rikoksiin liittyvien asenteiden jakaumia. Tarkastelu siis koskee sitä, mikä suhteellinen osuus (%) yhdeksäsluokkalaisista vastaajista on kokenut kunkin kysytyn teon – ei tekojen määrää sinänsä. Tarkastelu kohdennetaan erikseen elämän aikana ja viimeisen vuoden aikana tapahtuneisiin rikostekoihin ja uhrikokemuksiin. Rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemusten yhteydessä edellisen vuoden aikana tapahtuneita tekoja tarkastellaan sekä kaikkien nuorten keskuudessa että erikseen tyttöjen ja poikien ryhmissä. Kyselyssä oli myös mahdollista valita sukupuoleksi vaihtoehto ”muu”, mutta tämän ryhmän kohdalla ei tehdä erillistä tarkastelua sen pienen koon vuoksi (2 % vastanneista).

Ajallisessa tarkastelussa arvioidaan myös sitä, eroavatko vuoden 2024 suhteelliset osuudet vuodesta 2020⁴ tilastollisesti merkitsevästi 95 prosentin luottamustasolla. Samaa luottamustasoa käytetään myös poikien ja tyttöjen välisten erojen kuvaamisessa. Tilastollinen testaus on tehty khiin neliö-testillä⁵. Suhteellisten osuuksien ja niiden luottamusvälien estimoinnissa sekä tilastollisessa testauksessa käytetään otanta-asetelman ja vastauskadon huomioivia analyysipainoja sekä huomioidaan vastaajien ryvästyminen kouluihin (otantayksiköihin). Aineisto on painotettu vastaamaan perusjoukkoa vastaajamäärien suhteen käyttäen viisiluokkaista maaseutu–kaupunki-jaottelua (Helminen ym., 2014). Painoista on vastannut Tilastokeskus.

1.4 Tulosten luotettavuus

Nuorisorikollisuuskysely nojaa nuorten vastausaktiivisuuteen ja siihen, että kysymykset ymmärretään tarkoitetulla tavalla. Vastausprosentti (76 %) on vapaaehtoisuuteen perustuvaksi kyselyksi korkea, mutta nuorten vastaaminen on vähentynyt kyselyn alkuajoista (liite 1). Vuoden 2020 kyselystä vastausprosentti laski kaksi prosenttiyksikköä. Vastaajien lukumäärä sen sijaan on suurempi, sillä kyselyn otosta kasvatettiin.

Uusimman kyselyn vastausprosentti tarkoittaa sitä, että suunnilleen yksi neljästä nuoresta jätti vastaamatta kyselyyn. Syitä vastaamattomuudelle voi olla monenlaisia. Kouluissa toteutettavat kyselyt tavoittavat todennäköisesti paremmin sellaiset nuoret, jotka eivät ole syllistyneet tai kokeneet rikoksia

4 On mahdollista, että vuoden 2020 Nuorisorikollisuuskyselyn tulokset hieman aliarvioivat rikostekojen esiintyvyyttä. Aineisto kerättiin koronapandemian aikana ja osa vastaajista vastasi kyselyyn etäopetuksessa, joka näytti vaikuttavan jossain määrin otoksen muodostumiseen ja itseilmoitettujen rikosten määrään. Kotona vastanneet oppilaat ilmoittivat koulussa vastanneita vähemmän rikostekoja useimmissa rikoslajeissa. (Kaakinen ym., 2022.)

5 Tämän raportin analyytit tehtiin Stata 18 -ohjelmistolla.

ja joiden koulumenestys on keskimäärin hieman parempi (ks. Kaakinen ym., 2022). Rikoksia tekevät ja päihteitä käyttävät nuoret (Gubbels, van der Put & Assink, 2019) sekä koulukiusaamisen uhriksi joutuneet nuoret (Alanko ym., 2023) ovat ikätovereitaan useammin luvatta pois koulusta. Rikosten tekemisen tiedetään niin ikään kasautuvan pienelle osalle nuorista (Pitkänen ym., 2022).

Kyselyn tulosten luotettavuuden kannalta edellä kuvatut havainnot tarkoittavat sitä, että kysely ei todennäköisesti tavoita kovin hyvin sitä pientä ryhmää nuorista, joka tekee kaikkein eniten ja vakavimpia rikoksia tai joutuu toistuvasti vakavien rikosten uhriksi. Kysely on toisin sanoen luotettavimmillaan kuvatessaan nuorten keskimääräisen rikos- ja uhrikäyttäytymisen ajallista muutosta. Tämän suuren massan rikos- ja uhrikokemusten ja rikoksiin kohdistuvien asenteiden ajallista muutosta ei voida luotettavasti tarkastella ilman koko ikäluokalle suunnattuja, kansallisesti edustavia kyselyjä. Suurin osa nuorten rikos- ja uhrikokemuksista ei tule viranomaisten tietoon ja viranomaistilastoihin päätyvä rikollisuus heijastaa tehtyjen rikosten lisäksi myös rikollisuuteen kohdistuvaa kontrollia.

2 NUORET RIKOSTEN TEKIJÖINÄ

2.1 Rikoskäyttäytymisen yleisyys

Vahingonteot. Taulukossa 1 on esitetty vahingontekoihin liittyvien tekojen yleisyys nuorten keskuudessa sekä (a) joskus elämän aikana että (b) edellisen 12 kuukauden aikana. 17 prosenttia nuorista oli tahallisesti tuhonnut tai vahingoittanut jonkun toisen omaisuutta elämänsä aikana (”vahingonteko” taulukossa 1). Edellisen vuoden aikana vahingontekoon oli syyllistynyt 8 prosenttia nuorista. Kaikista nuorista 15 prosenttia oli elämänsä aikana kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja luvottomasti. Edellisen vuoden aikana teon tehneiden osuus oli 7 prosenttia.

Muut omaisuusrikokset. Kaikista vastaajista 35 prosenttia oli syyllistynyt laittomaan verkkolataamiseen elämänsä aikana ja 24 prosenttia edellisen vuoden aikana. Nuorista 29 prosenttia kertoi varastaneensa jotain koulusta elämänsä aikana ja 15 prosenttia edellisen vuoden aikana. Joka neljäs (25 %) nuorista oli varastanut joskus elämänsä aikana kaupasta tai kioskista ja 10 prosenttia oli tehnyt niin viimeisten 12 kuukauden aikana. Muunlaisen varkauden oli tehnyt elämänsä aikana 8 prosenttia ja viimeisen vuoden aikana 4 prosenttia vastaajista. Nuorista 10 prosenttia oli elämänsä aikana murtautunut sisään johonkin asuntoon, rakennukseen tai varastotiilaan. Edellisen vuoden aikana näin oli tehnyt 5 prosenttia.

Kiusaaminen ja väkivalta. Vastaajista 16 prosenttia oli syyllistynyt elämänsä aikana koulukiusaamiseen ja 13 prosenttia verkkokiusaamiseen. Edellisen vuoden aikana koulukiusaamiseen oli syyllistynyt 7 prosenttia ja verkkokiusaamiseen 9 prosenttia nuorista.

Nuorista 12 prosenttia oli osallistunut elämänsä aikana tappeluun julkisella paikalla. Edellisen vuoden aikana näin oli tehnyt 6 prosenttia vastaajista. Pahoinpitelyyn puolestaan oli syyllistynyt elämänsä aikana 9 prosenttia vastaajista, ja 4 prosenttia oli pahoinpidellyt jonkun edellisen vuoden aikana.

Vastaajista 3 prosenttia oli elämänsä aikana uhannut toista henkilöä varastamistarkoituksessa ja 8 prosenttia oli kantanut julkisella paikalla mukanaan asetta tai aseeksi tarkoittamaansa esinettä. Edellisen vuoden aikana uhkaamiseen oli syyllistynyt 2 prosenttia ja aseiden kantamiseen 5 prosenttia nuorista. Tyypillisimmin ase oli ollut puukko, linkkuveitsi tai muu teräase (75 prosenttia niistä nuorista, jotka kertoivat kantaneensa asetta edellisen vuoden aikana). Kaikista nuorista teräasetta ilmoitti kantaneensa edellisen vuoden aikana 3 prosenttia. Tyypillisesti ase oli ollut mukana itsepuolustukseksi (62 % asetta edellisen vuoden aikana kantaneista nuorista).

Taulukko 1 Elämän aikana ja kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneiden osuus nuorista, %.

	Elämän aikana		Viimeisen 12 kuukauden aikana	
	%	95 % luottamusväli	%	95 % luottamusväli
VAHINGONTEOT				
Seiniin piirtely	15	[13,7-15,9]	7	[6,7-8,1]
Vahingonteko	17	[15,5-18,0]	8	[6,9-8,5]
MUUT OMAISUUSRIKOKSET				
Kaupasta varastaminen	25	[23,8-27,0]	10	[9,0-11,0]
Koulusta varastaminen	29	[27,8-31,0]	15	[13,5-15,9]
Muu varkaus	8	[7,6-9,1]	4	[3,4-4,4]
Murtautuminen	10	[8,6-10,6]	5	[4,0-5,3]
Luvaton verkkolataaminen	35	[33,2-36,1]	24	[23,1-25,7]
KIUSAAMINEN JA VÄKIVALTA				
Koulukiusaaminen	16	[14,7-17,5]	7	[5,8-7,5]
Verkkokiusaaminen	13	[12,4-14,5]	9	[8,0-9,9]
Osallistuminen tappeluun	12	[11,2-13,3]	6	[5,7-7,0]
Pahoinpitely	9	[8,4-10,5]	4	[3,8-4,8]
Uhkaaminen varastamistarkoituksessa	3	[2,5-3,4]	2	[1,5-2,2]
Aseen mukana pitäminen	8	[6,6-8,5]	5	[4,1-5,3]
PÄIHTEISIIN LIITTYVÄT TEOT				
Alkoholin humalajuominen	33	[30,6-34,5]	28	[26,5-30,3]
Kannabiksen käyttö	6	[5,7-7,2]	5	[4,3-5,5]
Muun huumeen käyttö ^a	2	[2,0-2,8]	2	[1,4-2,0]
Humalassa ajo moottoriajoneuvolla	5	[4,3-6,1]	4	[3,5-5,1]
MUUT KIELLETYT TEOT				
Luvaton poissaolo koulusta	30	[28,9-31,8]	23	[21,4-24,1]
N	8221			

^a Kysymyksellä kartoitettiin muiden huumeiden kuin marihuanan ja hasiksen käyttöä. Kyselyssä ei kysytty tarkentavia kysymyksiä siitä, mitä aineita vastaaja tarkalleen oli käyttänyt. Näin ollen luvut voivat sisältää myös muita kuin virallisesti huumausaineeiksi luokiteltuja aineita.

Päihteisiin liittyvät teot. Vastaajista 33 prosenttia oli ollut humalassa elämänsä aikana ja 28 prosenttia edellisen vuoden aikana. Marihuanaa tai hasista oli kokeillut tai käyttänyt elämänsä aikana 6 prosenttia vastaajista. Edellisen vuoden ajalta osuus oli 5 prosenttia nuorista. Kaksi prosenttia vastaajista oli käyttänyt muita huumeita elämänsä aikana ja sama osuus myös edellisen vuoden aikana. Viisi prosenttia vastaajista oli joskus elämänsä aikana ajanut humalassa autolla, moottoripyörällä tai mopolla. Edellisen vuoden aikana näin oli tehnyt 4 prosenttia nuorista.

Muut teot. Vastaajista 30 prosenttia oli joskus elämänsä aikana ollut poissa koulusta ilman lupaa. Edellisen vuoden aikana näin oli tehnyt 23 prosenttia.

Rikoskäyttäytymisen sukupuoliero. Rikoskäyttäytymisen yleisyys kyselyä edeltävän vuoden aikana on kuvattu erikseen pojille ja tytöille liitteissä 2 ja 3. Ainoastaan humalajuominen oli hieman yleisempää tyttöjen kuin poikien keskuudessa (30 % vs. 28 %) eikä ero ollut tilastollisesti merkitsevä. Suurin suhteellinen sukupuoliero havaitaan tappeluun osallistumisen (2 % tytöistä vs. 11 % pojista), pahoinpitelyn (2 % vs. 7 %), aseiden mukana kantamisen (2 % vs. 7 %) ja rakennukseen murtautumisen kohdalla (2 % vs. 7 %). Luvattomat poissaolot, seiniin piirtely ja muun huumeiden käyttö ovat yhtä yleisiä poikien ja tyttöjen keskuudessa.

2.2 Rikoskäyttäytymisen yleisyys vuosina 1995–2024

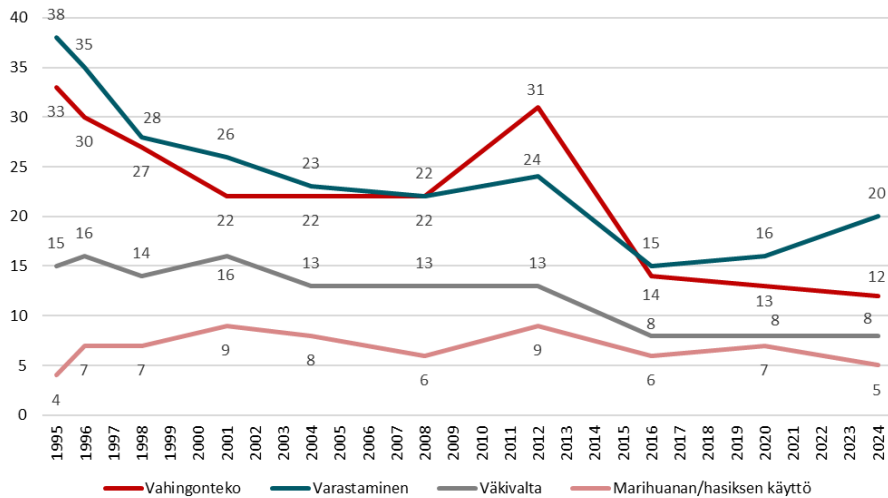
Taulukossa 2 on kuvattu rikoskäyttäytymisen ajallista kehitystä vuosina 1995–2024. Tarkastelu rajoittuu kutakin mittaushetkeä edeltäneen 12 kuukauden aikana tehtyihin tekoihin. Vuoteen 1995 verrattuna kaikki mitatut teot ovat vähentyneet huomattavasti. Viimeisimmässä mittauksessa tilastollisesti merkitsevää laskua nähdään enää muutamissa teoissa. Eniten ovat vähentyneet alkoholiin liittyvät teot eli alkoholin humalajuominen (9 prosenttiyksikköä, 24 %) ja humalassa ajo moottoriajoneuvolla (3 prosenttiyksikköä, 43 %). Myös huumeiden käyttö ja aseiden mukana kantaminen ovat vähentyneet hieman. Sen sijaan kaupasta tai kioskista varastaminen on lisääntynyt vuodesta 2020 (4 prosenttiyksikköä, 67 %). Liitteistä 2 ja 3 nähdään, että kaupasta varastaminen on lisääntynyt sekä poikien että tyttöjen keskuudessa.

Taulukko 2 Kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneiden osuus nuorista 1995–2024, %.

	1995	1996	1998	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Luvaton poissaolo koulusta	[46	42	43]	39	38	41	40	26	23	23
Seiniin piirtely	19	18	16	13	12	12	16	7	7	7
Vahingonteko ^a	[26	21	18	15	15	16	25	11]	9	8
Kaupasta/kioskista varastaminen	15	19	15	12	10	10	10	5	6	10*
Koulusta varastaminen	30	27	21	19	17	15	20	11	13	15
Murtautuminen	8	7	4	5	5
Luvaton verkkolataaminen	69	71	24	25	24
Koulukiusaaminen	25	22	20	15	16	21	21	7	5	7
Verkkokiusaaminen	8	9	9
Osallistuminen tappeluun	13	14	13	14	12	11	11	7	7	6
Pahoinpity	8	7	6	8	6	6	6	4	4	4
Uhkaamalla varastaminen	1	3	2	2	2
Aseen mukana kantaminen	9	6	6	5*
Alkoholin humalajuominen	51	35	37	28*
Marihuanan/hasiksen käyttö	4	7	7	9	8	6	9	6	7	5*
Muun huumeen käyttö ^b	[1	1	2]	4	2	3	2*
Humalassa ajo moottoriajoneuvolla	16	16	16	13	14	15	13	7	7	4*
N	1195	4204	4503	4347	5142	5826	4855	6061	5674	8221

^a Vuoden 2020 ja 2024 kyselyissä ei enää kysytty erikseen vahingonteosta koulussa ja muualla. Näin ollen luku sisältää kummatkin vahingonteot. Myös aiempien vuosien luvut on estimoitu uudestaan niin, että vahingonteot koulussa ja muualla on yhdistetty samaan muuttajaan. ^b Kysymys viittaa muihin huumeisiin aineisiin kuin marihuanaan/hasikseen. Vuonna 2020 ja 2024 ei kysytty tarkentavia kysymyksiä käytetyistä aineista. Aiempien vuosien osalta osuudet viittaavat vain huumeaineeksi luokiteltuihin aineisiin. [] = Hakasulkeiden sisällä olevina vuosina lomakkeen kysymys on sisällöllisesti poikennut vuosista 2020 ja 2024 (ks. esim. Näsi, 2016). * = ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

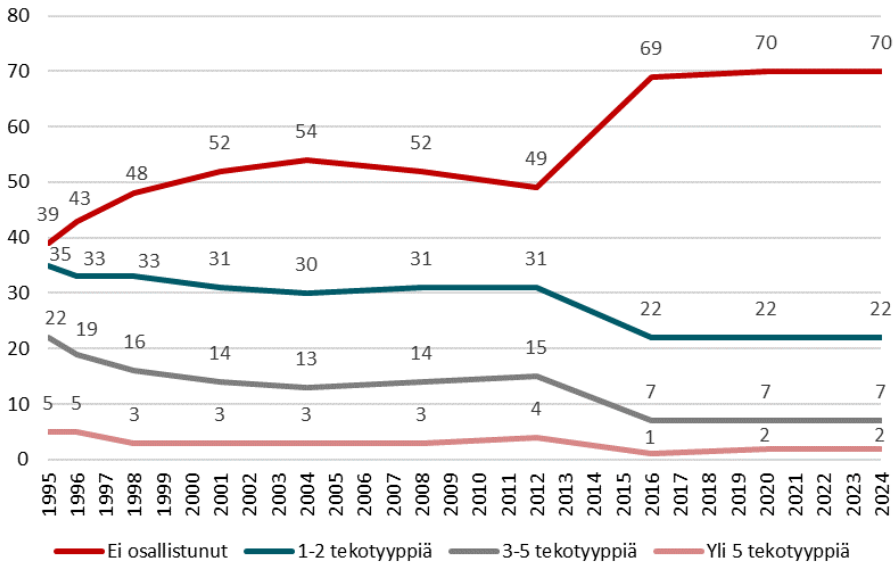
Kuviossa 1 on tarkasteltu tarkemmin neljän eri tekotyypin (vahingonteot, väkivalta, varastaminen sekä marihuanan tai hasiksen käyttö) kehitystä aikavälillä 1995–2024. Varastamisteoiksi on tässä tarkastelussa määritelly kaupasta ja koulusta varastaminen. Vahingonteot taas käsittävät seiniin piirtelyn ja kirjoittelun sekä muut vahingonteot. Väkivallan osalta tarkastellaan pahoinpitelyjä ja osallistumista tappeluihin julkisilla paikoilla. Vahingonteot, varastaminen ja väkivalta ovat vähentyneet selvästi vuoteen 1995 verrattuna. Viime vuosina myönteinen kehitys ei kuitenkaan ole jatkunut. Vuoden 2024 kyselyssä varastamiseen osallistuneiden nuorten osuus on kasvanut ja väkivaltaan syyllistyneiden osuus on pysynyt ennallaan. Vahingonteot ja marihuanan tai hasiksen käyttö ovat vähentyneet vain hieman.

Kuvio 1 Kuluneen vuoden aikana eri tekotyyppeihin osallistuneiden osuus nuorista 1995–2024, %.

2.3 Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus

Kuviossa 2 on tarkasteltu nuorten rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuuden kehitystä aikavälillä 1995 ja 2024. Tarkastelussa on mukana yhdeksän erilaista tekoa: seiniin piirtely, vahingonteko, kaupasta varastaminen, koulusta varastaminen, koulukiusaaminen, osallistuminen tappeluun, pahoinpitely, marihuanan tai hasiksen käyttö sekä humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen. Nuoret on jaettu neljään ryhmään sen mukaan, kuinka moneen erityyppiseen rikostekoon he ovat ilmoittaneet syyllistyneensä kyselyä edeltävän 12 kuukauden aikana (1. ei yhteenkään rikostekoon, 2. 1–2 eri tekotyyppiin, 3. 3–5 eri tekotyyppiin ja 4. yli 5 tekotyyppiin). Niiden nuorten määrä, jotka eivät ole osallistuneet yhteenkään tekotyyppiin, on kasvanut selvästi seurantajakson aikana: viimeisimmässä mittauksessa tähän kuului 70 prosenttia vastaajista. Pienellä osuudella nuorista (2 %) rikoskäyttäytyminen oli laaja-alaista ja he olivat osallistuneet yli viiteen eri rikostyyppiin tekoon. Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuudessa ei ole tapahtunut muutoksia viime vuosina.

Kuvio 2 Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus nuorten keskuudessa 1995–2024, %.

2.4 Kuuluminen rikoksia tekevään kaveriporukkaan

Nuorisoriikollisuuskyselyyn sisältyi ensimmäistä kertaa osio, jonka avulla voidaan määritellä ja arvioida rikoksia tekeviin ryhmiin (jengeihin) kuuluvien nuorten määrää. Kysymykset perustuvat Eurogang-määritelmään, jonka mukaan jengi on suhteellisen pysyvä, katupainotteinen nuorisoryhmä, jonka osallistuminen rikolliseen toimintaan on osa ryhmän identiteettiä (Weerman ym., 2009, s. 20). Määritelmän mukainen nuorisoryhmä ei kuitenkaan vastaa Suomen poliisin tarkoittamia katujengejä, joiden jäsenet ovat pääasiassa nuoria aikuisia ja syyllistyvät vakaviin rikoksiin (Heikinheimo, 2022). Eurogang-määritelmän kriteerinä ei ole esimerkiksi nuoren oma rikoskäyttäytyminen tai se, että ryhmään kuuluvat itse pitävät ryhmäänsä jenginä.

Kyselyyn vastanneista nuorista 10 prosenttia kertoi kuuluvansa kaveriporukkaan, joka vietti aikaa julkisissa tiloissa, johon kuuluvat hyväksyivät rikoskäyttäytymisen ja jonka jäsenet vastaajan mukaan myös tekivät yhdessä rikoksia. Kuvattuun ryhmään kuulumisen kriteerit täyttyivät, vaikka nuori ei itse tekisi rikoksia tai pitäisi kaveriporukkaansa jenginä. Nuorista 6 prosenttia sekä kuului edellä kuvattuun kaveriporukkaan, että oli itse tehnyt vähintään yhden kyselyssä mitatun omaisuus- tai väkivaltarikoksen⁶ vastaushetkeä edeltävän vuoden aikana. Vain yksi prosentti aineiston nuorista piti itse kaveriporukkaansa jenginä.

6 Omaisuus- ja väkivaltarikoksina huomioitiin tässä tarkastelussa vahingonteot, varkauudet, murtautuminen, tappeluun osallistuminen, pahoinpitely, uhkaaminen varastamistarkoituksessa ja aseiden mukana pitäminen.

3 NUORET RIKOSTEN UHREINA

3.1 Uhrikokemusten yleisyys

Nuorisoriolosuuskyselyssä on mitattu vuodesta 1998 lähtien nuorten joutumista rikoksen uhriksi. Taulukossa 3 esitetään uhrikokemusten yleisyys nuorten keskuudessa. Jokaisen teon osalta on kysytty, onko teko kohdistunut nuoreen (a) joskus hänen elämänsä aikana ja (b) edellisen 12 kuukauden aikana.

Taulukko 3 Elämän aikana ja kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen ainakin kerran kokeneiden osuus nuorista, %.

	Elämän aikana		Viimeisen 12 kuukauden aikana	
	%	95 % luottamusväli	%	95 % luottamusväli
OMAISUUSRIKOKSET				
Omaisuu den vahingoittaminen	34	[32.0, 35.1]	15	[14.1, 16.3]
Varastaminen	35	[33.1, 36.2]	15	[13.6, 15.8]
KIUSAAMINEN JA VÄKIVALTA				
Verkkoki usaaminen	26	[24.9, 27.7]	16	[14.7, 16.9]
Uhkailu	34	[32.2, 35.8]	19	[17.8, 20.6]
Viharikos	11	[9.7, 11.6]	7	[6.1, 7.5]
Vanhempi en kuritusväkivalta	16	[15.1, 17.5]	4	[3.2, 4.3]
Pahoinpitely	25	[23.4, 26.2]	11	[10.2, 12.2]
Uhkaamalla varastaminen	8	[7.1, 9.2]	4	[3.8, 5.2]
SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA VÄKIVALTA				
Toisen nuoren tekemä seksuaalinen häirintä ja väkivalta	15	[13.8, 15.8]	10	[8.7, 10.4]
Aikuisen tekemä seksuaalinen lähentely ja väkivalta	9	[8.1, 9.5]	5	[4.9, 6.1]
N	8221			

Omaisuusrikokset. Varkaudet ja vahingonteot olivat verrattain yleisiä uhrikokemuksia nuorten keskuudessa. Nuorista 35 prosenttia oli joutunut varkauden uhriksi elämänsä ja 15 prosenttia edellisen vuoden aikana. Lähes yhtä suuri osa oli kokenut omaisuuteen kohdistuvaa ilkivaltaa elämänsä (34 %) ja edellisen vuoden (15 %) aikana.

Kiusaaminen ja väkivalta. Vastaajista 26 prosenttia oli kokenut verkossa tapahtuvaa kiusaamista joskus elämänsä aikana. Kuluneen vuoden aikana verkkokiusaamista oli kokenut 16 prosenttia nuorista.

Vastaajista 34 prosenttia oli kokenut väkivallalla uhkaamista joskus elämänsä aikana ja 19 prosenttia kuluneen vuoden aikana. Nuorista 11 prosenttia kertoi, että joku oli hänen elämänsä aikana tahallisesti uhkaillut häntä tai kohdistanut häneen väkivaltaa hänen kielensä, ihonväriinsä, uskontonsa, yhteiskunnallisten mielipiteidensä tai jonkin muun vastaavan ominaisuutensa vuoksi. Seitsemän prosenttia oli ollut tällaisen viharikoksen kohteena kuluneen vuoden aikana.

Nuorista 16 prosenttia kertoi vanhempiensa rankaisseen häntä fyysisesti elämänsä aikana. Viimeisen vuoden aikana vanhempien kuritusväkivallan uhriksi oli joutunut 4 prosenttia nuorista.

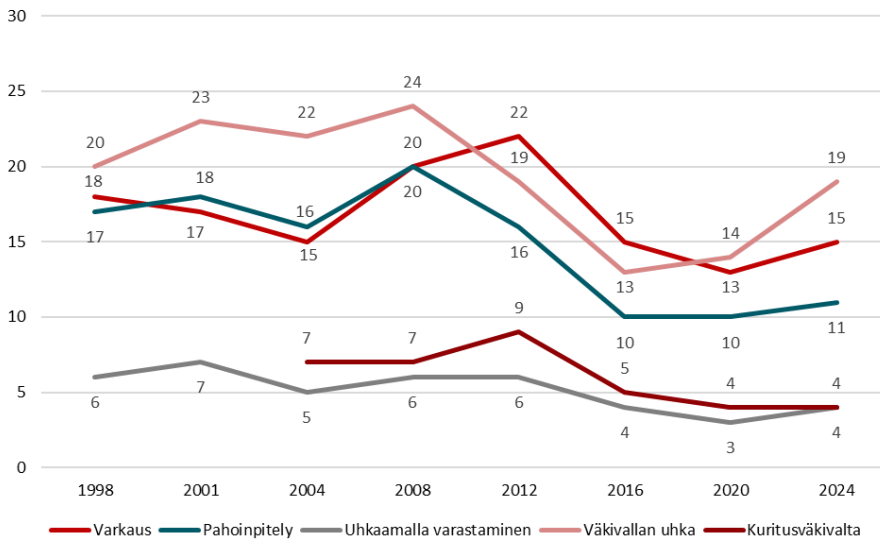
Pahoinpitelyn eli esimerkiksi lyömisen tai potkimisen uhriksi oli joutunut joka neljäs vastaajista (25 %), kyselyä edeltäneen vuoden aikana noin joka kymmenes nuori (11 %). Kahdeksan prosenttia vastaajista kertoi, että joku oli hänen elämänsä aikana varastanut tai yrittänyt varastaa häneltä jotakin käyttämällä väkivaltaa tai sen uhkaa. Edellisen vuoden aikana uhkaamalla varastamisen uhriksi oli joutunut 4 prosenttia nuorista.

Seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Vastaajista 15 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää, ahdistelua tai väkivaltaa toisen nuoren taholta elämänsä aikana. Edellisen vuoden aikana vastaavia kokemuksia oli kymmenesosalla nuorista (10 %). Aikuisen eli vastaajaa vähintään viisi vuotta vanhemman ihmisen tekemää lähentelyä tai seksuaalista väkivaltaa oli elämänsä aikana kokenut 9 prosenttia ja edellisen vuoden aikana 5 prosenttia nuorista.

Uhrikokemusten sukupuoliero. Uhrikokemusten yleisyys kyselyä edeltävän vuoden aikana on kuvattu erikseen pojille ja tytöille liitteissä 4 ja 5. Suurin suhteellinen sukupuoliero havaitaan seksuaalisen häirinnän tapauksissa, joita tytöt kokivat selvästi poikia useammin (toisen nuoren tekemänä 15 % vs. 4 %, aikuisen tekemänä 10 % vs. 1 %). Lisäksi tytöt kokivat useammin verkkokiusaamista (18 % vs. 13 %) ja vanhempien kuritusväkivaltaa (5 % vs. 2 %). Pojat olivat joutuneet tyttöjä useammin pahoinpitelyn (14 % vs. 8 %) ja uhkaamalla varastamisen (7 % vs. 2 %) uhriksi.

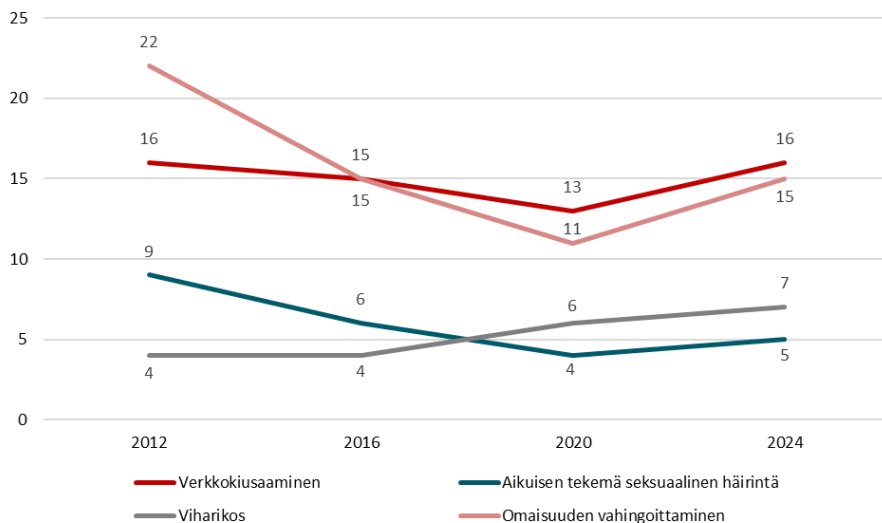
3.2 Uhrikokemusten yleisyys vuosina 1998–2024

Kuvioissa 3 ja 4 on tarkasteltu uhrikokemusten ajallista kehitystä. Uhrikokemukset käsittävät vain ne teot, jotka ovat tapahtuneet kyselyä edeltävän 12 kuukauden aikana. Kuvio 3 kuvaa uhriksi joutuneiden nuorten osuuden viidessä sellaisessa tekotyyppissä, joita on alettu mitata viimeistään vuonna 2004. Näitä ovat varkaudet, vanhempien kuritusväkivalta, pahoinpitelyt, väkivallalla uhkaaminen ja uhkaamalla varastaminen. Uhrikokemukset vähenivät selvästi vuosien 2008 ja 2016 välillä, mutta viimeisimmissä mittauksissa myönteistä kehitystä ei enää nähdä. Päinvastoin vuonna 2024 uhrikokemusten hienoista lisääntymistä on lähes jokaisen tekotyyppin osalta. Eniten ovat lisääntyneet väkivallan uhan (5 prosenttiyksikköä, 36 %) ja varkauksien kokeminen (2 prosenttiyksikköä, 15 %). Ainoastaan kuritusväkivallan osalta muutoksia ei havaita.

Kuvio 3 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneiden osuus nuorista 1998–2024, %.

Kuviossa 4 puolestaan tarkastellaan neljän vain tuoreimmassa kyselyissä kysytyyn tekotyypin kehitystä eli omaisuuden vahingoittamisen, verkkokiusaamisen, viharikoksen, sekä aikuisen tekemän seksuaalisen lähentelyn tai väkivallan uhriksi joutuneiden osuutta ikäluokasta. Myös nämä teko-tyypit ovat lisääntyneet hieman neljän vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna (kasvua 1–4 prosenttiyksikköä). Eniten on lisääntynyt omaisuuden vahingoittamista kokeneiden nuorten osuus (4 prosenttiyksikköä, 36 %). Kun tarkastellaan koko 12 viime vuoden aikaista kehitystä, omaisuuden vahingoittamista ja aikuisen tekemää seksuaalista lähentelyä tai väkivaltaa kokeneiden nuorten osuus on vähentynyt. Viharikoksia kokeneiden nuorten osuus on sen sijaan kasvanut myös pidemmän aikavälin vertailussa. Vuoteen 2020 verrattuna kaikki kuviossa 3 ja 4 havaitut uhrikokemusten muutokset ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 4 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneiden osuus nuorista 2012–2024, %.

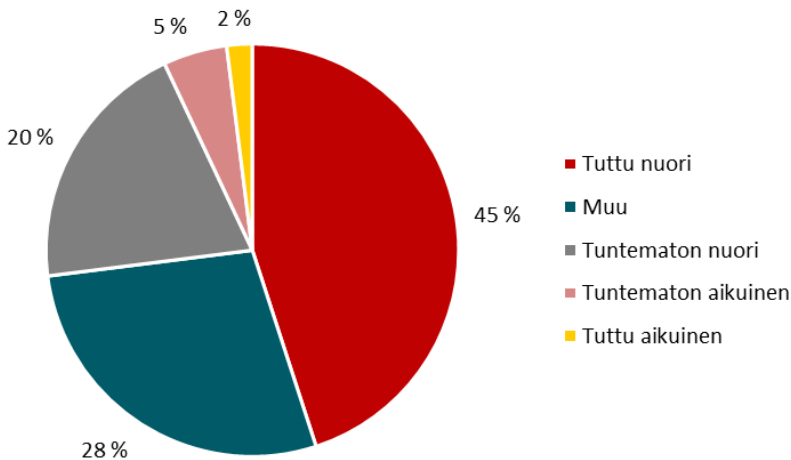
4 VÄKIVALLANTEKOJEN TEONPIIRTEET

4.1 Väkivallantekojen teonpiirteet tekijöiden vastauksissa

Nuorilta, jotka ilmoittivat syyllistyneensä pahoinpitelyyn tai tappeluun, kysyttiin muutamia lisäkysymyksiä koskien viimeisintä kertaa, jolloin he olivat tehneet kyseisen teon. Jotta vertailu aikaisempiin vuosiin olisi mahdollista, tässä raportissa tarkastellaan teonpiirteitä kyselyä edeltävien 12 kuukauden aikana pahoinpitelyyn (n=358) tai tappeluun (n= 525) syyllistyneiden nuorten vastauksissa. Vastaukset kuvaavat siten väkivallasta kertoneiden vastaajien omia arvioita väkivaltatapauksista.

Tekijän ja uhrin välinen suhde. Kuviosta 5 nähdään, että tyypillisimmin pahoinpitelyn uhrina oli tekijälle ennestään tuttu nuori (45 %). Viidesosa tapauksista kohdistui tekijälle ennestään tuntemattomaan nuoreen (20 %). Aikuiset olivat teon kohteina vain harvoin. Tuntematon aikuinen oli uhrina 5 prosentissa ja tuttu aikuinen 2 prosentissa viimeisimmistä teoista. Osuuksissa ei juuri ollut muutoksia edelliseen kyselyyn.

Poikien viimeisimmistä pahoinpitelytapauksista valtaosa, 94 prosenttia, kohdistui toiseen poikaan. Myös tyttöjen tekemistä pahoinpitelyistä yli puolet (60 %) kohdistui poikiin. Tekijöistä suurin osa (84 %) kertoi, että pahoinpitelyyn osallistui vain yksi tekijä. Tekijöitä oli kolme tai useampia 5 prosentissa tapauksista. Yksin tehtyjen tekojen osuus oli pysynyt samalla tasolla kuin aikaisemmissa kyselyissä.

Kuvio 5 Nuoren harjoittaman väkivallan kohde tekijöiden vastauksissa, % viimeisimmistä tapauksista.

Väkivallan tapahtumapaikka. Väkivaltaa tehneiltä nuorilta kysyttiin, missä viimeisin pahoinpitely tai tappelu oli tapahtunut. Pahoinpitelyt olivat tapahtuneet tyypillisimmin kunnan tai kaupungin keskustassa (29 %) tai koulun alueella (27 %). Vain 16 prosenttia tapahtui yksityisasunnoissa. Tappelut sijoituivat julkisille paikoille vielä useammin: 39 prosenttia viimeisimmistä tappeluista oli tapahtunut kaupungin keskustassa ja 31 prosenttia koulun alueella. Väkivallan tapahtumapaikoissa ei tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia vuosien 2020 ja 2024 välillä.

Väkivallan alkoholisdonnaisuus. Pahoinpitelyn tekijöiltä kysyttiin, olivatko he olleet viimeisimmän teon yhteydessä alkoholin vaikutuksen alaisena. Taulukossa 4 kuvataan tekojen alkoholisdonnaisuuden kehitystä vuosina 2004–2024. Päihtyneiden tekijöiden osuus on vähentynyt tarkastelujaksolla huomattavasti. Kaksikymmentä vuotta sitten vähintään hieman humalassa ilmoitti olleensa useampi kuin joka toinen tekijöistä (56 %) ja tuoreimmassa kyselyssä vastaava osuus oli enää 16 prosenttia. Valtaosa väkivaltatilanteista ei siis liittynyt enää alkoholiin. On syytä huomata, että kysymys koski vain alkoholia eikä muita pähteitä.

Taulukko 4 Pahoinpitelyn tekijän humalatila tekijöiden vastauksissa 2004–2024, % viimeisimmistä tapauksista.

	2004	2008	2012	2016	2020	2024
En	44	59	78	79	77	84
Olin hieman	24	22	10	11	12	9
Olin humalassa	32	20	12	10	11	7

Väkivallan vakavuus. Taulukossa 5 kuvataan tappeluiden ja pahoinpitelyjen aiheuttamien vahinkojen kehitystä vuosina 2001–2024 tekijöiden arvioiden perusteella. Tuoreimmassa kyselyssä tappelemisesta aiheutui vahinkoa ihmisille tai omaisuudelle 39 prosentissa viimeisimmistä tapauksista, ja osuus väheni edelliseen kyselyyn verrattuna. Vastaajista 14 prosenttia ei osannut sanoa, oliko tappelusta aiheutunut vahinkoa. Pahoinpitelytapauksista 5 prosentissa uhri oli tarvinnut ensiapua ja 8 prosentissa hoitoa lääkärissä tai sairaalassa.

Taulukko 5 Väkivallan vakavuuden kehitys tekijöiden vastauksissa 2001–2024, % viimeisimmistä tapauksista.

	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Tappelemisesta aiheutui vahinkoa ihmisille ja/tai omaisuudelle	47	53	54	47	42	48	39*
Pahoinpitelyn uhri tarvitsi ensiapua	11	11	16	9	9	7	5
Pahoinpitelyn uhri joutui lääkäriin tai sairaalaan	11	14	9	9	9	15	8

* = ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Väkivallan kuvaaminen. Pahoinpitelyyn viimeisen 12 kuukauden aikana osallistuneista vastaajista 14 prosenttia kertoi, että hän itse tai toinen henkilö kuvasi vähintään yhden näistä väkivallanteoista. Tapauksista, joissa tilannetta oli kuvattu, yli puolessa (61 %) materiaalia oli tekijän tiedon mukaan jaettu sosiaalisessa mediassa. Kuvaamisen osalta ajallista vertailua ei ole mahdollista tehdä, sillä kysymys oli mukana ensimmäistä kertaa.

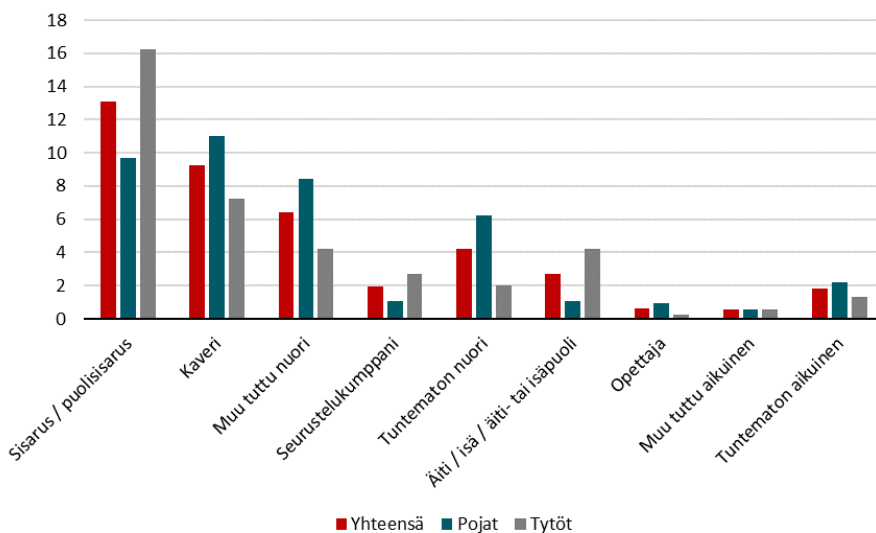
Nuorten tekemien pahoinpitelyjen uhrina on useimmiten tekijälle ennestään tuttu nuori, joskin tuntemattomienkin nuorten osuus uhreista on myös merkittävä. Sen sijaan aikuisiin pahoinpitelyt kohdistuvat vain harvoin. Pahoinpitelyt ja tappelut tapahtuvat tyypillisimmin julkisilla paikoilla. Vain pieni osa väkivallan uhreista tarvitsee hoitoa teosta aiheutuneisiin fyysisiin vammoihin. Tekojen alkoholisidonnaisuus on vähentynyt huomattavasti.

4.2 Väkivallantekojen teonpiirteet uhrien vastauksissa

Uhrin ja tekijän välinen suhde. Jokaiselta vastaajalta tiedusteltiin, oliko kukaan kyselyä edeltävän vuoden aikana käynyt fyysisesti hänen kimppuunsa, esimerkiksi lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotakin asetta. Vastausvaihtoehdoissa oli lueteltu esimerkiksi sisarus, äiti ja isä, ja nuorten tuli valita kaikki sopivat vaihtoehdot (liite 7).

Kuviosta 6 havaitaan, että yleisimmin fyysistä väkivaltaa nuoriin kohdistivat sisarukset (13 %) ja kaverit (9 %) tai muut tutut nuoret (6 %). Ylipäänsä jonkun perheenjäsenen taholta fyysistä väkivaltaa oli kokenut 15 prosenttia vastaajista. Selvästi harvinaisempaa oli, että väkivaltaa nuoreen kohdistivat tuntemattomat nuoret (4 %), seurustelukumppanit (2 %), vanhemmat (3 %), opettajat (1 %) tai muut tutut aikuiset (1 %) tai tuntemattomat aikuiset (2 %).

Eri tahot kohdistivat väkivaltaa tyttöihin ja poikiin. Tytöt kokivat poikia useammin sisaruksen (16 % tytöistä vs. 10 % pojista) tai vanhemman (4 % vs. 1 %) tekemää väkivaltaa. Poikiin taas kohdistui enemmän väkivaltaa kavereiden (11 % vs. 7 %), muiden tuttujen nuorten (8 % vs. 4 %) sekä tuntemattomien nuorten (6 % vs. 2 %) ja tuntemattomien aikuisten (2 % vs. 1 %) taholta.

Kuvio 6 Väkivallan kohteeksi joutuneiden osuudet uhrien vastauksissa väkivaltaa harjoittaneiden tahojen mukaan eriteltynä, %.

Nuorilta, jotka ilmoittivat joutuneensa fyysisen väkivallan uhriksi elämänsä aikana, kysyttiin muutamia lisäkysymyksiä koskien viimeisintä uhrikokemusta. Seuraavaksi tarkastellaan ajallisen vertailtavuuden vuoksi vain niitä vastaajia, jotka olivat joutuneet fyysisen väkivallan uhriksi kyselyä edeltävän 12 kuukauden aikana (n=929).

Väkivallan tapahtumapaikka. Pahoinpitelyn uhreilta kysyttiin, missä viimeisin pahoinpitely oli tapahtunut. Pahoinpitelyt olivat tapahtuneet tyypillisimmin koulussa (37 %) tai yksityisasunnossa (26 %). Viimeisimmistä tapauksista 19 prosenttia tapahtui kaupunkien keskustoissa. Tapahtumapaikkojen osuuksissa ei tapahtunut muutoksia vuosien 2020 ja 2024 välillä.

Väkivallan alkoholisidonnaisuus. Pahoinpitelyn uhreilta kysyttiin, olivatko he itse viimeisimmän heihin kohdistuneen pahoinpitelyn aikana alkoholin vaikutuksen alaisina, minkä lisäksi heitä pyydettiin arvioimaan, oliko tekijä humalassa teon aikana. Taulukossa 6 esitetään nuoriin kohdistuneiden pahoinpitelytekojen alkoholisidonnaisuuden kehitystä uhrien arvioiden perusteella vuosina 2012–2024. Vuonna 2024 viimeisimmän tapauksen uhreista 9 prosenttia ja tekijöistä 19 prosenttia oli tekohetkellä vähintään hieman humalassa. Uhrien arvioissa alkoholin rooli on siten huomattavasti pienempi kuin edellä kuvatuissa tekijöiden arvioissa. On tärkeä huomata, että uhreilta kysyttäessä tekijät eivät rajoitu ikätovereihin vaan väkivaltaa ovat harjoittaneet myös esimerkiksi perheenjäsenet. Kuten pahoinpitelyyn itse syyllistyneiden mukaan, myös uhrien arvioissa päihtyneiden osapuolten osuus on pienentynyt tarkastelujaksolla.

Taulukko 6 Pahoinpitelyn tekijän ja uhrin humalutila uhrien vastauksissa vuosina 2012–2024, % viimeisimmistä tapauksista.

	2012	2016	2020	2024
Uhri itse hieman tai selvästi humalassa	18	15	14	9
Uhrin mukaan tekijä oli luultavasti tai varmasti humalassa	30	29	25	19

Väkivallan vakavuus. Taulukossa 7 kuvataan väkivallan vakavuuden kehitystä vuosina 2012–2024 uhrien arvioiden perusteella. Yli puolet viimeisimmistä tapauksista (59 %) ei aiheuttanut vammoja. Uhri ilmoitti saaneensa vammoja, joihin ei kuitenkaan tarvinnut hoitoa 38 prosentissa tapauksista. Pieni osuus (3 %) uhreista kertoo tarvitseensa tapauksen takia hoitoa vammoihinsa. Osuuksissa ei juuri tapahtunut muutoksia edellisiin vuosiin verrattuna.

Taulukko 7 Väkivallan vakavuuden kehitys uhrien vastauksissa 2001–2024, % viimeisimmistä tapauksista.

	2012	2016	2020	2024
En saanut vammoja	56	57	60	59
Sain vammoja, mutta en tarvinnut niihin hoitoa	40	37	37	38
Sain vammoja, ja sain niihin hoitoa terveydenhoitajalta, lääkäriltä, hammaslääkäriltä tai sairaalassa	4	6	4	3

Väkivallan kuvaaminen. Viimeisen 12 kuukauden aikana pahoinpitelyn uhriksi joutuneista vastaajista 11 prosenttia kertoi vähintään yhden näistä teoista tulleen kuvatuksi tekijän tai jonkun toisen henkilön toimesta. Tapauksista, joissa tilannetta oli kuvattu, noin puolessa (56 %) materiaalia oli uhrin tiedon mukaan jaettu sosiaalisessa mediassa. Kuvaamisen osalta ajallista vertailua ei ole mahdollista tehdä, sillä kysymys oli mukana ensimmäistä kertaa.

Nuorten kokeman väkivallan tekijöinä korostuvat sisarukset sekä tutut ikätoverit, kuten kaverit ja muut tutut nuoret. Aikuiset ovat väkivallan tekijöinä vain harvoin. Nuorten kokeman väkivallan tapahtumapaikkana on tyypillisimmin koulu tai yksityisasunto, siinä missä nuorten väkivallantekijöiden raportoimissa tapahtumapaikoissa korostuivat selkeämmin julkiset paikat. Nuoriin kohdistuva väkivalta ei useimmiten johda vakaviin fyysisiin vammoihin. Valtaosa uhreista ei ole pahoinpitelytilanteessa humalassa. Aivan kuten tekijöidenkin arvioissa, myös nuorten uhrien arvioissa tekojen alkoholisidonnaisuus on pienentynyt entisestään.

4.3 Väkivallan kuvaaminen ja kiusaamisvideot

Vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselyssä kartoitettiin nuorten pahoinpitelyä, nöyryyttämistä ja kiusaamista sisältävien videoiden yleisyyttä yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa. Sen lisäksi, että kuvaamisesta kysyttiin väkivaltaa tehneiltä ja kokeneilta nuorilta, sosiaalisessa mediassa leviävistä videoista tiedusteltiin erillisessä osiossa jokaiselta vastaajalta.

Vastaajista yli puolet (62 %) oli nähnyt tällaisen kiusaamisvideon vieraasta nuoresta ja yli viidennes (22 %) oman koulunsa oppilaasta (taulukko 8). Hieman harvempi (17 %) oli nähnyt, kun toinen nuori kuvaa kiusaamisvideota. Nuorista 4 prosenttia oli joutunut itse kuvatuksi. Niistä nuorista, jotka olivat nähneet videon tuntemastaan henkilöstä, nähneet videota kuvattavan tai itse syyllistyneet kuvaamiseen tai joutuneet kuvatuksi, vain 13 prosenttia oli ilmoittanut asiasta aikuiselle.

Taulukko 8 Toisen nuoren nöyryyttämistä tai kiusaamista sisältävien videoiden yleisyys ja ilmoittaminen aikuiselle, %.

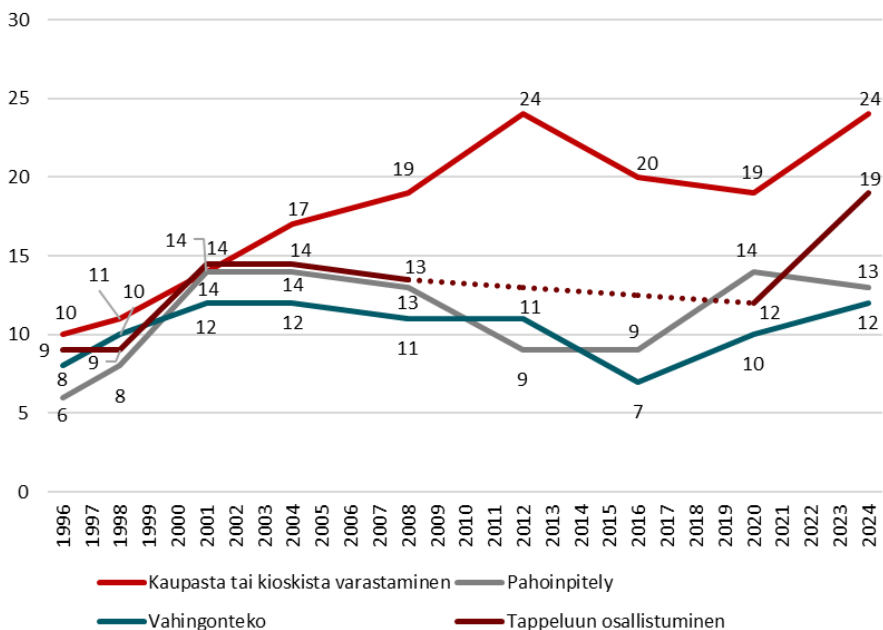
	%
Nähnyt sosiaalisessa mediassa videon vieraasta nuoresta	62
Nähnyt sosiaalisessa mediassa videon oman koulun oppilaasta	22
Kuvannut itse sosiaaliseen mediaan videon	3
Nähnyt kun joku toinen kuvaa videon	17
Joutunut itse kuvatuksi	4
Nähnyt itsestään kuvatun videon sosiaalisessa mediassa	3
Ilmoittanut kuvaamisesta tai videoista aikuiselle ^a	13

^a Ei kysytty vastaajilta, jotka ilmoittivat nähneensä ainoastaan heille tuntemattomasta nuoresta kuvatun videon.

5 NUORTEN RIKOKSET JA UHRIKOKEMUKSET VIRANOMAISTILASTOISSA

5.1 Poliisin tietoon tuleminen

Valtaosa nuorten tekemistä rikoksista jää viranomaisilta piiloon. Nuorisoriikollisuuskysely on mitannut tekojen ilmoittamista poliisille vuodesta 1996 asti. Niiltä tekijöiltä, jotka vastasivat tehneensä kyseisen rikosteen vähintään kerran elämässään, kysyttiin, oliko poliisi saanut kertaakaan tietää rikollisesta teosta. Kuviossa 7 näkyy, että poliisille ilmoittaminen oli lisääntynyt kaikkien mitattujen tekotyyppien kohdalla seurannan aikana. Viimeisimmässä mittauksessa poliisille ilmoittaminen on kasvanut edelleen varastamisen, vahingontekojen⁷ ja tappelemisen kohdalla, mutta pahoinpitelyjen kohdalla poliisin tietoon tuleminen on vähentynyt hieman.

Kuvio 7 Poliisin tietoon tuleminen yleisyys kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin elämänsä aikana osallistuneiden keskuudessa 1996–2024, %. Tappeluun osallistumista ei ole mitattu vuosina 2012–2016, katkos merkitty katkoviivalla.

⁷ Kyselyn uudistuksen takia vahingonteoissa ovat vuosien 2020 ja 2024 osalta mukana aiemmasta poiketen myös koulussa tehdyt teot. Tämä on voinut vaikuttaa poliisin tietoon tuleminen todennäköisyyteen (vrt. Kivivuori ym. 2013).

Rikosten ilmi tulemisen kehitystä on edellä tarkasteltu tekijöiltä kysymällä. Pahoinpitelyjen osalta poliisille ilmoittamisesta on kuitenkin kysytty vuodesta 2020 alkaen myös uhreilta. Vuonna 2024 niistä nuorista, jotka olivat joutuneet pahoinpitelyn uhriksi kyselyä edeltäneen vuoden aikana, vain 14 prosenttia kertoi, että vähintään yhdestä heihin kohdistuneesta pahoinpitelystä oli ilmoitettu poliisille. Ilmoittaminen oli kuitenkin lisääntynyt, sillä vuonna 2020 vastaava osuus oli 7 prosenttia.

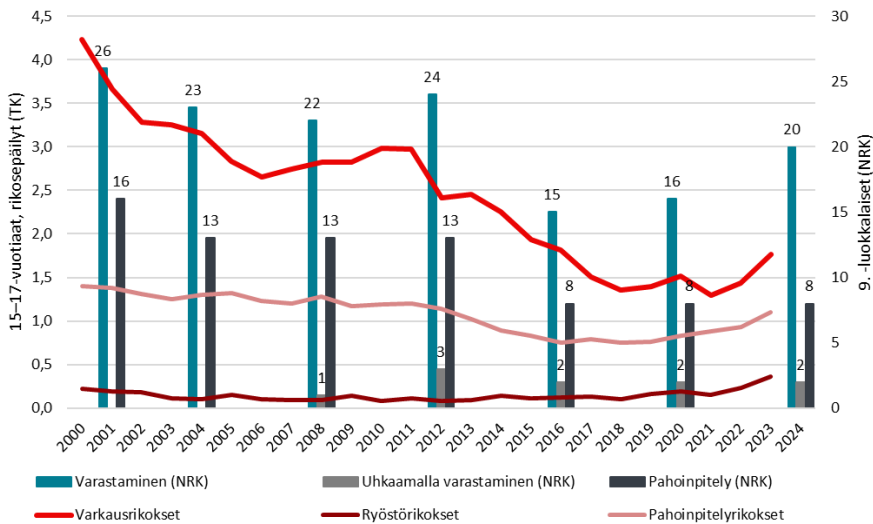
5.2 Nuorisirikollisuus viranomaistilastoissa

Edellisissä luvuissa nuorten rikos- ja uhrikokemuksia on tarkasteltu kyseilytiedon perusteella. Rikoksia tekevien nuorten osuus on 2010-luvulla pienentynyt myös viranomaistilastoissa (Haapakangas, 2020). Vuoden 2015 jälkeen alaikäisten nuorten tilastoitu rikollisuus on kuitenkin kääntynyt kasvuun. Erityisen paljon keskustelua ovat herättäneet alle 15-vuotiaiden nuorten tekemät ryöstöt ja pahoinpitelyt, mutta kasvua havaitaan myös 15–17-vuotiaiden nuorten rikosepäilyissä (Danielsson, 2022).

Kuviossa 8 verrataan kyselyn tuloksia 15–17-vuotiaiden rikosepäilyihin kolmessa rikoslajissa eli varkauksien, pahoinpitelyrikosten ja ryöstöjen⁸ suhteen vuosina 2000–2023. Aineistolähteet eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia, sillä Nuorisirikollisuuskysely kattaa pääasiassa 15–16-vuotiaita vastaajia eivätkä teot rajoitu kyseiseen kalenterivuoteen. Rikosepäilyjen osalta kuviossa näkyy teon selvitysvuosi, ei välttämättä tapahtumavuosi. Lisäksi on huomioitava, että sama henkilö voi olla useita kertoja syylliseksi epäiltyinä saman vuoden aikana eivätkä luvut siksi kerro, johtuuko muutos rikoksia tekevien henkilöiden vai rikollisten tekojen määrän muutoksesta, vai molemmista.

Vertailusta huomataan, että jokainen kysytyistä rikoslajeista on huomattavasti yleisempi kyselyaineiston kuin poliisiepäilyjen perusteella. Havainto ei ole yllättävä, sillä nuorten rikollisuus on suurelta osin piilorikollisuutta. Molemmat lähteet osoittavat rikoskäyttäytymisen ensin vähentyneen seurannan aikana, mutta viime vuosina kehityskulut ovat eriytyneet. Varkaudet ovat lisääntyneet molemmilla mittareilla, mutta ryöstöt ja pahoinpitelyt lisääntyivät vain viranomaistilastossa.

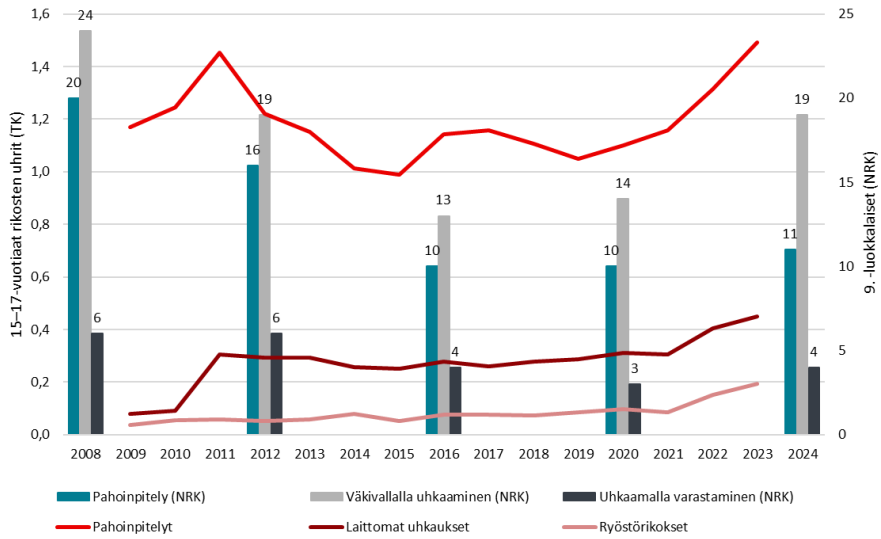
8 Varkausrikokset RL 28:1–3, ryöstörikokset RL 31:1–2, pahoinpitelyrikokset RL 21:5–7,34a:1§1/6, Rikos- ja pakkokeinotilasto (Tilastokeskus 2024).

Kuvio 8 Nuorten rikoskäyttäytyminen kolmessa rikoslajissa Tilastokeskuksen (TK) Rikos- ja pakkokeinotilaston rikosepäilyjen ja Nuorisoriikollisuuskyselyjen (NRK) mukaan vuosina 2000–2024, %.

Toisin kuin rikoskäyttäytyminen, rikosten uhriksi joutuneiden nuorten osuus oli Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan lisääntynyt hieman lähes jokaisen kysytyn rikostyyppin kohdalla. Kasvu oli kuitenkin määrällisesti pientä; suurinta se oli väkivallalla uhkaamista kokeneiden nuorten osuudessa. Kuviossa 9 verrataan kyselyn tuloksia poliisille ilmoitettuihin rikoksiin 15–17-vuotiaisiin nuoriin kohdistuneiden pahoinpitelyrikosten, ryöstöjen ja väkivallalla uhkaamisen⁹ osalta. Myös uhrien kohdalla on huomattava, että tilastoitu rikollisuus koskee osin eri ikäryhmää ja ajankohtaa kuin Nuorisoriikollisuuskysely, ja sama uhri voi olla tilastossa moneen kertaan. Samoin kuin rikoskäyttäytyminen, myös uhrikokemukset ovat huomattavasti yleisempiä kyselyaineistossa kuin viranomaisten tiedoissa. Poliisille ilmoitetut pahoinpitelyt, ryöstörikokset ja laittomat uhkaukset ovat lisääntyneet seurannan aikana, ja suhteellinen kasvu on selvästi kyselyssä havaittua suurempaa.

9 Ryöstörikokset RL 31:1–2, pahoinpitelyrikokset RL 21:5–7,34a:1§1/6, laittomat uhkaukset RL 25:7§, Rikos- ja pakkokeinotilasto (Tilastokeskus 2024).

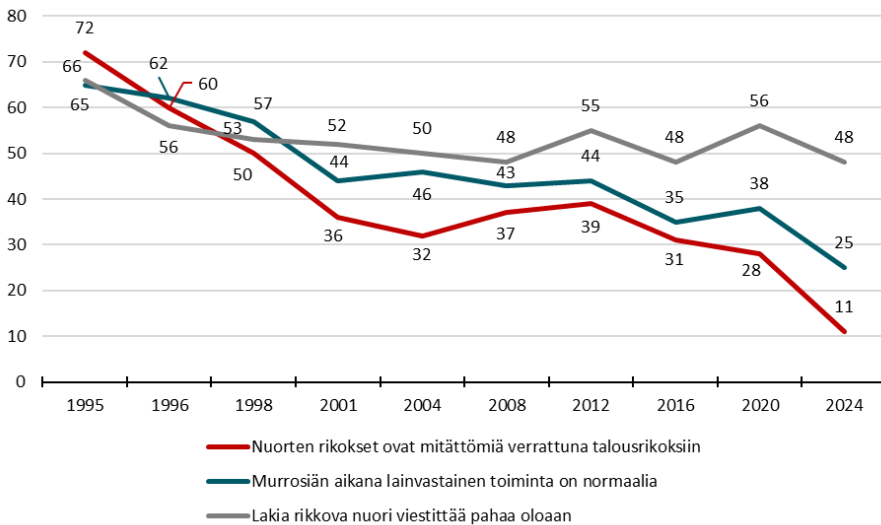

Kuvio 9 Nuorten uhrikokemukset kolmessa rikoslajissa Tilastokeskuksen (TK) Rikos- ja pakkokeinoilaston rikosilmoitusten ja Nuorisoriikollisuuskyselyjen (NRK) mukaan vuosina 2000–2024, %.

6 RIKOLLISUUTEEN KOHDISTUVAT ASEENTEET

6.1 Nuorisirikollisuutta koskevat asenteet

Kuviossa 10 on esitetty, missä määrin nuoret ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä erilaisten nuorisirikollisuutta koskevien väitteiden kanssa. Väitteet on alun perin muotoiltu kriminologisen neutralisaatioteorian pohjalta, eli ne mittaavat rikollisuutta ”selittelevien” ja ”puolustelevien” retoriikkojen kannatusta (Kivivuori ym., 2018). Kuviosta on nähtävissä, että nuorisirikollisuutta puolustelevat asenteet ovat muuttuneet nuorten keskuudessa harvinaisemmiksi vuosien 1995 ja 2024 välillä. Kehitys on jatkunut selkeimpänä väitteiden ”Nuorten rikokset ovat mitättömiä verrattuna talousrikollisten ja keinottelijoiden tekoihin” ja ”Murrosiän aikana nuorten ajoittainen lainvastainen toiminta on normaalia” osalta. Sen sijaan väitteen ”Lakia rikkova nuori viestittää pahaa oloaan” hyväksyy edelleen lähes puolet nuorista. Kokonaisuutena näyttää siltä, että nuoret eivät pidä rikosten tekemistä normaalina tai harmittomana ilmiönä vaan näkevät rikoskäyttäytymisen haitallisena, nuorten pahoinvoinnista kumpuavana toimintana.

Kuvio 10 Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuus nuorista 1995–2024, %.

6.2 Nuorten rangaistusasetteet

Nuorilta kysyttiin myös rangaistusten vaikuttavuudesta ja heidän omasta oikeustajustaan. Näkemyksiä kartoitettiin kuvitteellisella esimerkillä, jossa nuori kiusasi luokkatoveriaan toistuvasti ja uhkasi tätä väkivallalla saadakseen varastettua tältä lompakon ja puhelimen. Puolet vastaajista sai version, jossa esimerkin tekijä oli rikosoikeudellista vastuukärajaa nuorempi, 14-vuotias, ja seuraamuksen kerrottiin olevan ilmoitus sosiaalityöntekijälle. Toinen puoli vastaajista sai version, jossa tekijä oli 15-vuotias ja seuraamus oli poliisin kuulusteluun joutuminen sekä riski, että tekijä joutuisi oikeuteen. Molemmissa versioissa teosta seurasi lisäksi jälki-istuntoa sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Tarkka kysymyksenasettelu on nähtävissä liitteessä 7.

Tilannekuvauksen jälkeen nuorilta kysyttiin heidän omaa arviotaan siitä, lopettaako tekijä väkivaltaisen käyttäytymisen (taulukko 9). Ne vastaajat, jotka saivat luettavakseen poliisille ilmoittamista kuvaavan esimerkin, pitivät väkivaltaisen käytöksen loppumista todennäköisempänä kuin ne vastaajat, joiden esimerkissä vastaavasta teosta ilmoitettiin sosiaalityöntekijälle (27 % vs. 13 %). Kokonaisuutena nuorten odotukset olivat kuitenkin pessimistisiä: valtaosa uskoi väkivallan jatkuvan.

Taulukko 9 Nuorten näkemykset kuvitteellisen rikoksen seurausten vaikutuksesta tekijän uusintarikollisuuteen, %.

Esimerkinä ryöstö	Tekijä lopettaa väkivaltaisen käytöksen ^a , %
Tekijä 14 vuotta, ilmoitus sosiaalityöntekijälle	13
Tekijä 15 vuotta, ilmoitus poliisille	27*

^a Arvot 6–10 (todennäköisyyttä mitattu asteikolla 0–10). * = ero esimerkkiin, jossa tekijä on 14-vuotias, on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Nuorilta kysyttiin myös, mikä olisi (a) oikeudenmukainen seuraamus ryöstön tekijälle, ja (b) minkälaisia seuraamuksia he uskoivat esimerkin tekijälle oikeasti tulevan, jos teko tapahtuisi heidän omassa koulussaan. Nuorille tarjottiin valmiit vastausvaihtoehdot (ks. liite 7). Molemmissa tilannekuvauksissa useampi kuin kolme viidestä vastaajasta koki uhrille maksettavan korvauksen olevan oikeudenmukaisin seuraamus teosta (taulukko 10). Seuraavaksi yleisimpiä oikeudenmukaiseksi koettuja seuraamuksia olivat sosiaalityöntekijälle tai poliisille ilmoittaminen. Vaikka suurin osa vastaajista (63–68 %) koki uhrille maksettavan korvauksen oikeudenmukaisimmaksi seuraamukseksi, alle kolmasosa (24–30 %) vastaajista arveli, että uhri todellisuudessa saisi korvauksia. Noin puolet vastaajista piti todennäköisenä

seuraamuksena samaa vaihtoehtoa, joka heille oli kerrottu tilannekuvauksessa teon seuraamukseksi, joten esimerkissä kuvattu seuraamus todennäköisesti heijastui myös nuorten omiin arvioihin eri seuraamusten oikeudenmukaisuudesta ja todennäköisyydestä.

Taulukko 10 Nuorten näkemykset oikeudenmukaisesta ja todennäköisestä seuraamuksesta kuvitteelliseen rikostilanteeseen, %. Kyseessä monivalintakysymys, jossa prosentit eivät summaudu sataan.

	Oikeudenmukainen seuraamus, %	Todennäköinen seuraamus, %
Tekijä 14		
Korvaus uhrille	63	24
Sosiaalityöntekijälle ilmoittaminen	57	44
Poliisille ilmoittaminen	49	29
Tekijä 15		
Korvaus uhrille	68	30
Poliisille ilmoittaminen	60	50
Sosiaalityöntekijälle ilmoittaminen	53	42

Taulukossa on raportoitu oikeudenmukaisena seuraamuksena vain eniten vastauksia saaneet vaihtoehdot.

Kyselylomakkeen myöhäisemmässä vaiheessa nuorilta tiedusteltiin vielä, missä iässä rikoksen tehnyt voidaan Suomessa tuomita rangaistukseen. Vastaajista 81 % tiesi, että ikäraja on 15 vuotta. On mahdollista, että osa tulkitisi kuitenkin rangaistuksen tarkoittamaan muitakin rangaistuksia kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia.

7 YHTEENVETO

Vuoden 2024 Nuorisorikollisuuskyselyyn vastasi 8 221 nuorta 101 koulusta. Kyselyä on toteutettu vuodesta 1995 alkaen ja nykyinen kysely on järjestyksessä kymmenes. Nuorten yleisimpiä kiellettyjä tai lainvastaisia tekoja olivat alkoholin humalajuominen, luvaton verkkolataaminen ja luvaton poissaolo koulusta. Näiden jälkeen yleisimpiä tekoja olivat koulusta tai kaupasta varastaminen, vahingonteot ja kiusaaminen (sekä koulussa että verkossa). Rikokäyttäytyminen ja erityisesti väkivalta oli yleisempää poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Neljän vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna rikokäyttäytymisen muutokset olivat pieniä: päihteisiin liittyvät teot olivat vähentyneet ja varastaminen lisääntynyt.

Yleisimpiä vuoden aikana tapahtuneita uhrikokemuksia olivat väkivallalla uhkaaminen, verkkokiusaaminen sekä vahingonteot ja varkaudet. Uhriksi joutuneiden nuorten osuus ikäluokassa oli lisääntynyt hieman lähes kaikissa tekotyypeissä. Eniten kasvua oli väkivallan uhkaa kokeneiden nuorten osuudessa. Pojat kokivat tyttöjä useammin fyysistä väkivaltaa ja sillä uhkaamista. Verkossa tapahtunut kiusaaminen, seksuaalinen väkivalta ja kuritusväkivalta sen sijaan olivat yleisempiä tyttöjen kohdalla.

Pahoinpitelyn tehneiden ja pahoinpitelyn uhriksi joutuneiden nuorten osuudet pysyivät lähes samalla tasolla kuin neljän vuoden takaisessa kyselyssä. Väkivallan teonpiirteiden osalta keskeisin muutos liittyy päihdesidonnaisuuden merkittävään vähenemiseen kahdenkymmenen vuoden seurannan aikana. Tuoreimmassa kyselyssä suurin osa väkivaltaa tehneistä nuorista ei ollut tekohetkellä alkoholin vaikutuksen alainen.

Yli puolet nuorista oli nähnyt sosiaalisessa mediassa videon, jossa vierasta nuorta kiusattiin tai nöyryytettiin. Useampi kuin viidesosa nuorista oli nähnyt vastaavan videon oman koulunsa oppilaasta ja pieni osuus nuorista oli kuvannut nöyryytysvideon tai joutunut itse kuvatuksi. Videoiden määrän kehitystä on toistaiseksi vaikea arvioida, sillä niitä koskevia kysymyksiä oli kyselyssä ensimmäistä kertaa.

Kun Nuorisorikollisuuskyselyn tuloksia verrataan viranomaisten tietoon tulleeseen rikollisuuteen, havaitaan selviä eroja. Ensinnäkin nuorisorikollisuus on huomattavasti yleisempää kyselyn perusteella. Havainto ei ole yllättävä, sillä valtaosa nuorten tekemistä rikosteoista jää piiloon, kysytäänpä poliisille ilmoittamisesta sitten rikoksia tehneiltä tai rikosten uhriksi joutuneilta nuorilta. Viranomaistilastoissa nuorten tekemät ja kokemat rikokset ovat lisääntyneet viime vuosina merkittävästi, ja erityisen suurta kasvu on ollut ryöstöjen ja pahoinpitelyjen kohdalla (ks. myös Danielsson, 2022; Sutela, 2024). Nuorisorikollisuuskyselyn tulosten perusteella väkivaltarikoksia

tehneiden nuorten osuus ikäluokasta ei ole kasvanut, mutta rikosten uhriksi joutumisesta on tullut hieman yleisempää.

Mistä erot kyselyjen ja viranomaistilastojen välillä johtuvat? Kumpikaan aineistolähteistä ei voi osoittaa rikoksia tehneiden tai niiden uhriksi joutuneiden nuorten tarkkaa määrää, ja molemmissa aineistolähteissä on vahvuuksia ja heikkouksia. Rikosilmoituksiin ja rikosepäilyihin perustuvat tilastot ovat aina aliarvioita nuorten rikoskäyttäytymisestä, koska ne perustuvat vain poliisille ilmoitettuihin tekoihin. Samanaikaisesti kun ne aliarvioivat rikosten todellista määrää, ne liioittelevat rikoskäyttäytymisessä tapahtuneita muutoksia, sillä ne ovat riippuvaisia rikosten ilmoittamisaltiudesta.

Rikosten ilmoittamiseen poliisille vaikuttavat esimerkiksi teon vakavuus ja uhrin ja tekijän suhde: vakavimmat ja tuntemattoman tekijän tekemät rikokset tulevat muita herkemmin myös viranomaisten tietoon (ks. esim. Enzmann ym., 2018). Myös tilojen lisääntynyt virallinen valvonta sekä muutokset siinä, miten laajasti ei-toivotut teot tulkitaan rikoksiksi, voivat vaikuttaa rikosten ilmoittamiseen. Ilmoitusaltiuteen vaikutetaan myös lainmuutoksilla. Huhtikuussa 2015 voimaantullut lastensuojelulain muutos (1302/2014) kasvatti tiettyjen viranomaisten velvollisuuksia ilmoittaa lapsiin kohdistuneista väkivaltarikoksista poliisille. Pahoinpitelyjen osalta muutos koskee sekä perusmuotoisia että tätä vakavampia pahoinpitelyjä eikä viranomaisella tarvitse olla varmuutta asiasta vaan epäily rikoksesta riittää (Tuominen & Ellonen, 2015).

Keskusrikospoliisin raportissa arvioidaan, että mainittu ilmoitusvelvollisuuden laajennus on lisännyt alaikäisiin kohdistuvien rikosten ilmoittamista ja näkyy siten poliisin tietoon tulleen rikollisuuden kasvuna. Nuorten tekemät rikokset kohdistuvat suurelta osin toisiin nuoriin, joten ilmoitusvelvollisuuden kasvu lisää sitä kautta myös alaikäisten tekemien rikosten ilmoittamista. Toisaalta samassa keskusrikospoliisin raportissa pidetään epätodennäköisenä, että ilmoitusvelvollisuuden laajeneminen selittäisi tekomäärän kasvun kokonaan, sillä väkivaltarikosten määrän lisääntyminen näkyy myös sellaisissa tekotyypeissä ja alaryhmissä, joihin lainmuutoksella ei pitäisi olla vaikutusta (Danielsson, 2022, s. 18–19).

Nuorisorikollisuuskyselyn tulokset poliisin tietoon tulemisesta vahvistavat havaintoja ilmoitusaltiuden kasvamisesta. Kysymys siitä, *minkä verran* ilmoitusaltiutus selittää tilastoidun nuorisorikollisuuden kasvua, jää kuitenkin vaille vastausta. Huomionarvoista kysely- ja rekisteritiedon vertaamisessa on kuitenkin se, että kumpikaan aineistolähteistä ei kuvaa nuorisorikollisuuden vähenemisen jatkuvan. Uhririkosten lisääntyminen näkyy sekä kyselyssä että viranomaistilastoissa, vaikka suuruusluokat eroavat aineistolähteiden välillä selvästi. Kyselyt mittaavat luotettavammin lievempiä ja määrällisesti yleisempiä rikostekoja, kun taas viranomaisrekistereissä painottuvat vakavimmat rikosteot (esim. Aaltonen ym., 2012).

Sen lisäksi, että kyselyt ja viranomaisrekisterit arvioivat rikosten määrän eri tavoin, ne siis mittaavat osin laadullisesti erilaisia tekoja. Rikokset kasaantuvat pienelle osalle nuorista (Pitkänen ym., 2022), joten on hyvin mahdollista, että rikosten tekemisen lisääntyminen on tapahtunut nimenomaan niiden nuorten keskuudessa, jotka vastaavat heikosti kyselyihin.

Aineistolähteestä riippumatta on tärkeä muistaa, että edelleen vain pieni osa nuorista tekee vakavia rikoksia tai joutuu niiden uhriksi. Valtaosa nuorista myös suhtautuu rikoksiin kielteisesti ja kielteiset asenteet ovat lisääntyneet seurannan aikana. Nuorten keskimääräisen rikos- ja uhrikäyttäytymisen ajallista muutosta, tekojen piirteitä, poliisille ilmoittamista sekä rikoksiin ja seuraamuksiin kohdistuvia asenteita tulee seurata kansallisesti edustavilla kyselyillä myös jatkossa.

Kiitokset

Haluamme kiittää vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselyn monitieteistä ohjausryhmää ja yhteistyötahoja tärkeästä panoksesta tutkimuksen toteuttamisessa. Nuorisoriikollisuuskysely toteutettiin ja sen kyselylomaketta valmisteltiin yhteistyössä oikeusministeriön Aarne Kinnusen sekä Saija Järvisen, sisäministeriön Emilia Hämäläisen, Suomen Rehtorit ry:n Toni Lehtisen sekä Opetushallituksen Outi Raunio-Hannulan kanssa. Lisäksi haluamme kiittää Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin professori Janne Kivivuorta sekä apulaisprofessori Markus Kaakista. Suuri kiitos Nuorisoriikollisuuskyselyn toteuttamisesta kuuluu kaikille kunnille, kouluille ja erityisesti nuorille, jotka osallistuivat vuoden 2024 kyselyyn. Ilman koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä vastaavien tutkimusten toteuttaminen olisi huomattavan vaikeaa, ellei mahdotonta.

Lähteet

- Aaltonen, M., Kivivuori, J., Martikainen, P., & Sirén, R. (2012). Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept. *European Journal of Criminology*, 9(6), 567–583. <https://doi.org/10.1177/1477370811422800>
- Alanko, K., Melander, K., Ranta, K., Engblom, J., & Kosola, S. (2023). Time Trends in Adolescent School Absences and Associated Bullying Involvement Between 2000 and 2019: A Nationwide Study. *Child Psychiatry Hum Dev* 2023. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/s10578-023-01601-1>
- Danielsson, P. (2022). *Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa*. Keskusrikospoliisi: Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. Saatavilla: <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf?t=1646715994222>
- Enzmann, D., Kivivuori, J., Marshall, I. H., Stekete, M., Hought, M., & Killias, M. (2018). *A Global Perspective on Young People as Offenders and Victims: First Results from the ISRD3 Study*. (SpringerBriefs in Criminology). Springer International Publishing. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-63233-9>
- Ellonen, N., Fagerlund, M., & Haapakangas, K. (2019). Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten ilmoitukset kasvussa, uhrikokemukset eivät. *Tieto & Trendit* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/lapsiin-kohdistuneiden-seksuaalirikosten-ilmoitukset-kaavassa-uhrikokemukset-eivat/> (viitattu: 17.7.2024).
- Gubbels, J., van der Put, C.E., & Assink, M. (2019). Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *J Youth Adolescence* 48, 1637–1667. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Heikinheimo, S. (2022). *Katujengikysymyksen ratkaisu ei ole yksin poliisin käsissä*. Poliisin blogi, 14.11.2022. Haettu 11.10.2024 osoitteesta: <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/katujengikysymyksen-ratkaisu-ei-ole-yksin-poliisin-kasissa>
- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H., & Rusanen, J. (2014). *Kaupunki-maaseutu-alueuokitus: Paikkatietoihin perustuvan alueuokituksen muodostamisperiaatteet*. Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 25 / 2014. Suomen Ympäristökeskus, Helsinki.
- Kaakinen, M., & Näsi, M. (2021). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020* (Katsauksia 47/2021). Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kaakinen, M., Kivivuori, J., Enzmann, D., Raeste, A., & Näsi, M. (2022). School and home-based responding in an online youth crime survey: A natural experiment related to school lockdown in spring 2020. *Nordic Journal of Criminology*, 23(2), 123–135. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/2578983X.2022.2097901>

- Kaakinen, M., & Raeste, A. (2024). *Kansainvälisen nuorisorikollisuuskyselyn (ISR4) mittaukset Suomessa 2022* (Katsauksia 58/2023). Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kaakinen, M., Raeste, A., Impinen, A., Ikonen, R., & Wiss, K. (2019). Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Teoksessa: Ulla Korpilahti, Hanna Kettunen, Erika Nuotio, Satu Jokela, Vuokko Maria Nummi, Pirjo Lillsunde (toim.) *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministerio . Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y (viitattu 17.7.2024)
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Kivivuori, J. & Salmi, V., & Jouhki, V. (2013). Oikeudellistuva sosiaalinen kontrolli: esimerkkinä koulujen alttius ilmoittaa oppilaiden tekoja poliisille. Teoksessa Ville Hinkkanen & Leena Mäkipää (toim.). *Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlaKirja*. Forum Iuris. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, s. 303–314.
- Marshall, I. H., Birkbeck, C., Enzmann, D., Kivivuori, J., Markina, A., & Stekete, M. (2022). *International Self-Report Delinquency (ISR4) Study Protocol: Background, Methodology and Mandatory Items for the 2021/2022*. Boston, MA: Northeastern University.
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Näsi M. 2016. *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrin kokemukset 2016*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 18/2016. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169509/Katsauksia_18_Näsi_2016.pdf?sequence=1.
- Pitkänen, J., Aaltonen, M., Suonpää, K., Heiskanen, L. & Martikainen, P. (2022). Nuorisorikollisuuden esiintyvyyden ja kasautumisen muutokset syntymäkohorteissa 1986–2000. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(5–6). Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/145564>
- Salmi, V. (2012). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrin kokemukset 2012*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Sutela, M. (2024). *Nuorisorikollisuus. Taktinen teema-analyysi – määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit*. Poliisihallitus, analyysitoiminnot. Saatavilla: <https://poliisi.fi/documents/25235045/31329635/32433045-Nuorisorikollisuus-teema-analyysi-web.pdf/2c2c3b8a-9487-22a0-cb89-6a9c466869b0/32433045-Nuorisorikollisuus-teema-analyysi-web.pdf?t=1712736269753>
- Tietoarkisto. (2024). Nuorisorikollisuuskyselyt. Saatavilla: <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/series/11> (Viitattu 11.7.2024)

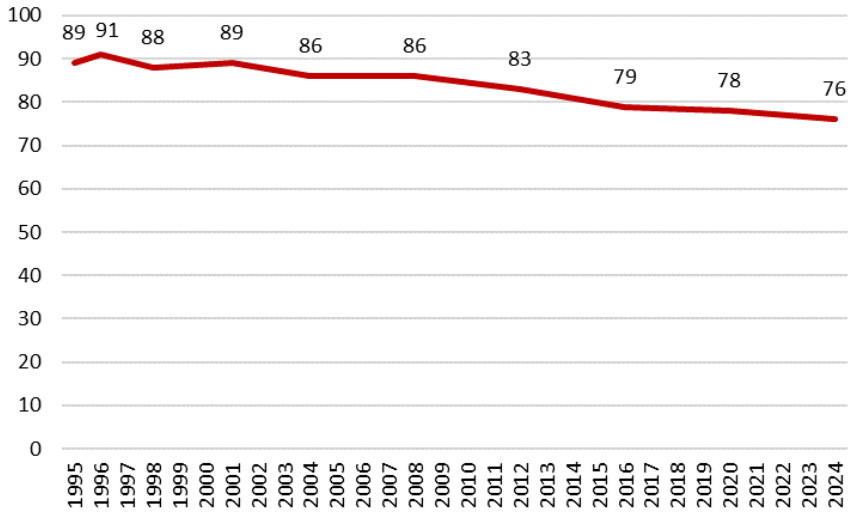
Tilastokeskus. (2024). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Saataville: <https://stat.fi/til/rpk/> (Viitattu 11.10.2024)

Tuominen, M. & Ellonen, N. (2015). Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. *Duodecim* 131(10): 79–84. Saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/duo12269>.

Weerman, F. M., Maxson, C. L., Esbensen, F.-A., Aldridge, J., Medina, J., & van Gemert, F. (2009). *EUROGANG PROGRAM MANUAL. Background, development, and use of the Eurogang instruments in multi-site, multi-method comparative research*. Saatavilla: <https://eurogangproject.com/wp-content/uploads/2018/06/eurogang-manual.pdf>

Liitteet

Liite 1 Kuvio, kyselyyn vastanneita otoksesta, %.

Liite 2 Taulukko, kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä poikia, %.

	1995	1996	1998	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Luvaton poissaolo koulusta	[44	41	44]	36	36	39	38	26	23	23
Seiniin piirtely	15	14	13	11	9	9	13	6	6	7
Vahingonteko ^a	[33	28	23	19	21	19	28	14]	12	11
Kaupasta/kioskista varastaminen	15	18	13	10	10	10	9	6	6	11*
Koulusta varastaminen	33	30	21	20	18	16	21	12	14	17*
Murtautuminen	10	9	5	7	7
Luvaton verkkolataaminen	73	73	30	32	30
Koulukiusaaminen	33	27	25	18	19	24	25	10	7	9*
Verkkokiusaaminen	10	12	12
Osallistuminen tappeluun	18	19	17	19	16	15	17	10	11	11
Pahoinpitely	10	9	8	10	8	8	9	6	6	7
Uhkaamalla varastaminen	2	3	2	2	3
Aseen mukana kantaminen	13	9	9	7*
Alkoholin humalajuominen	48	34	38	28*
Marihuanan/hasiksen käyttö	4	6	7	9	8	7	11	7	9	6*
Muun huumeen käyttö ^b	[1	1	1]	2	2	3	2*
Humalassa ajo moottoriajoneuvolla	26	24	24	20	21	19	14	7	9	5*
N	627	2 093	2 272	2 179	2 591	2 858	2 384	2 972	2 751	4 092

a Vuosien 2020 ja 2024 kyselyissä ei enää kysytty erikseen vahingonteosta koulussa ja muualla. Näin ollen luku sisältää kummatkin vahingonteot. Myös aiempien vuosien luvut on estimoitu uudestaan niin, että vahingonteot koulussa ja muualla on yhdistetty samaan muuttajaan. b Kysymys viittaa muihin huumeisiin kuin marihunaan/hasikseen. Vuosina 2020 ja 2024 ei kysytty tarkentavia kysymyksiä käytetyistä aineista. Aiempien vuosien osalta osuudet viittaavat vain huumeaineeksi luokiteltuihin aineisiin. [] = Hakasulkeiden sisällä olevina vuosina käytössä ollut kysymys on poikennut vuosista 2020 ja 2024 (ks. esim. Näsi, 2016); *= ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Liite 3 Taulukko, kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä tyttöjä, %.

	1995	1996	1998	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Luvaton poissaolo koulusta	[49	44	43]	42	40	43	43	26	23	23
Seiniin piirtely	23	23	20	15	15	15	18	7	8	7
Vahingonteko ^a	[19	15	13	10	10	12	22	8]	5	4
Kaupasta/kioskista varastaminen	16	20	18	13	11	11	11	4	5	9*
Koulusta varastaminen	27	25	20	18	17	15	18	10	11	13
Murtautuminen	6	5	3	4	2*
Luvaton verkkolataaminen	65	69	20	16	19
Koulukiusaaminen	16	16	16	11	13	18	17	4	4	4
Verkkokiusaaminen	6	6	6
Osallistuminen tappeluun	8	8	8	10	7	8	5	4	3	2*
Pahoinpity	5	5	4	6	5	4	4	3	2	2
Uhkaamalla varastaminen	1	2	1	1	1
Aseen mukana kantaminen	5	2	3	2
Alkoholin humalajuominen	53	37	36	30*
Marihuanan/hasiksen käyttö	5	8	7	8	8	6	7	5	5	4*
Muun huumeen käyttö ^b	[2	1	2]	2	2	2	2
Humalassa ajo moottoriajoneuvolla	5	8	8	6	6	12	12	6	5	3*
N	566	2 091	2 222	2 136	2 532	2 898	2 471	3 089	2 811	3 935

a Vuosien 2020 ja 2024 kyselyissä ei enää kysytty erikseen vahingonteosta koulussa ja muualla. Näin ollen luku sisältää kummatkin vahingonteot. Myös aiempien vuosien luvut on estimoitu uudestaan niin, että vahingonteot koulussa ja muualla on yhdistetty samaan muuttujaan. b Kysymys viittaa muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuanaan/ hasikseen. Vuosina 2020 ja 2024 ei kysytty tarkentavia kysymyksiä käytetyistä aineista. Aiempien vuosien osalta osuudet viittaavat vain huumausaineeksi luokiteltuihin aineisiin. [] = Hakasulkeiden sisällä olevina vuosina käytössä ollut kysymys on poikennut vuosista 2020 ja 2024 (ks. esim. Näsi, 2016); *= ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Liite 4 Taulukko, kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran kokeneita poikia, %.

	1998	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Omaisuuuden vahingoittaminen	25	18	13	17*
Varastaminen	19	15	15	20	19	16	14	15
Uhkaamalla varastaminen	8	10	7	8	7	6	5	7*
Verkkokiusaaminen	12	13	12	13
Uhkailu	24	28	27	30	19	15	17	21*
Pahoinpitely	20	24	20	25	16	13	13	14
Vanhempien kuritusväkivalta	5	6	8	3	2	2
Viharikos	6	5	6	6
Nuoren tekemä seksuaalinen häirintä	4	4	4
Aikuisen tekemä seksuaalinen häirintä	3	2	1	1
N	2272	2179	2591	2858	2384	2972	2751	4092

*= ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Liite 5 Taulukko, kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran kokeneita tyttöjä, %.

	1998	2001	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Omaisuuuden vahingoittaminen	19	11	8	14*
Varastaminen	18	18	16	20	19	14	11	14*
Uhkaamalla varastaminen	3	4	2	3	4	2	2	2
Verkkokiusaaminen	19	16	14	18*
Uhkailu	15	17	16	18	13	11	10	17*
Pahoinpitely	13	14	11	16	10	8	6	8*
Vanhempien kuritusväkivalta	8	9	10	6	5	5
Viharikos	5	4	5	7*
Nuoren tekemä seksuaalinen häirintä	12	14	15
Aikuisen tekemä seksuaalinen häirintä	14	10	7	10*
N	2222	2136	2532	2898	2471	3089	2811	3935

*= ero vuoden 2020 osuuteen on tilastollisesti merkitsevä 95 % luottamustasolla.

Liite 6 Taulukko, Nuorisirikollisuuskyselyn kouluotoksen aineistonkeruu vuonna 2024.

Otanta	
Alue	Koko maa (pl. Ahvenanmaa)
Luokkatasot	9. -luokkalaiset
Koulutyypit	Julkiset ja yksityiset koulut (ei sisällä sairaalakouluja tai koulukoteja)
Otantayksikkö	Koulu
Otantakehys	Ositettu koulujen satunnaisotanta oppilaitosrekisteristä
Otantamenetelmä	Koulujen koko ositetulla PPS-otannalla (probability proportional to size) sekä alueellinen sijainti
Ositus	Viisiluokkainen maaseutu-kaupunki-ositus
Otos, N	10 777
Vastanneet, N	8221
Vastausprosentti	76 %
Lomake	
Aineistonkeruu	Verkkokysely, toteutus luokassa
Käytetty ohjelma	RedCap
Kenttätyö	
Alkoi	8.1.2024
Päättyi	31.5.2024
Tutkimusluvut	
Tutkimusluvan myöntäjä	Kaupunkien opetusvirastot, koulujen rehtorit
Vanhempien suostumusperiaate	Vanhemmille ennakkotiedote ja mahdollisuus sulkea lapsi pois (opt-out)
Painot	
5-luokkainen maaseutu-kaupunki-jaotus	Koulu- ja oppilaspaino, korjaa osituksen/otantasuhteet

Liite 7 Raportissa käsiteltyjen teemojen kysymyksenasettelut vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselyssä.

RIKOSTEN TEKEMINEN

Oletko koskaan jäänyt pois koulusta ainakin yhden koko päivän ajaksi ilman koulun hyväksymää syytä?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja luvottomasti seiniiin, busseihin, pysäkkikatoksiin, ikkunoihin tai muihin vastaaviin paikkoihin?

(Ei koske laillisia graffiteja, esim. kaupungin tarjoama virallinen graffitiseinä)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan tahallisesti tuhonnut tai vahingoittanut jonkun toisen omaisuutta?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan varastanut jotakin kaupasta tai kioskista?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan varastanut jotakin koulusta?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan tehnyt jonkin muun varkauden, mitä edellä ei kysytty?

(Omasta kodista varastamista ei lasketa.)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan murtautunut sisään johonkin asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan?

(Omaan kotiin "murtautumista" ei lasketa.)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan luvottomasti ladannut internetistä tai vertaisverkosta musiikkia, elokuvia, TV-ohjelmia, pelejä tai ohjelmia?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan kiusannut koulussa tai koulumatkalla toista nuorta?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan osallistunut tappeluun julkisella paikalla?

(Tappeluun osallistumisella tarkoitetaan sitä, että olet itse aktiivisesti ollut mukana julkisella paikalla käydyssä tappelussa. Julkisella paikalla tarkoitetaan muita paikkoja kuin yksityisiä asuntoja.)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan hakannut jonkun?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan uhannut jotain ihmistä hakkaamisella tai aseella, jotta saisit häneltä rahaa tai jonkin arvokkaan esineen?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan pitänyt mukanasasi asetta tai aseeksi tarkoittamaasi välinettä, kuten esimerkiksi veistä, ketjua tai ampuma-asetta?

(Älä huomioi metsästyksen tai ampuma-, jousiammunta- tai vastaavaan harrastustoimintaan liittyvää aseiden käyttöä tai siirtämistä.)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko itse koskaan tietoisesti uhkaillut, kiusannut tai muuten häiriköinyt jotain toista henkilöä sähköpostilla, tekstiviestillä, internetin keskustelupalstoilla tai muualla sosiaalisessa mediassa (esim. TikTok, YouTube, Snapchat, Instagram, Telegram, Jodel, WhatsApp, Facebook)?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan juonut alkoholia niin, että koit olevasi humalassa?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan ajanut humalassa autolla, moottoripyörällä tai mopolla?

(Kysymys ei koske polkupyörällä ajamista humalassa.)

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan käyttänyt tai kokeillut marihuanaa tai hasista?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

Oletko koskaan käyttänyt MUITA huumeita kuin marihuanaa tai hasista?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos et ole tehnyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana): _____

POLIISIN TIETOOON TULEMINEN

[Kysytään heiltä, jotka ovat vastanneet tahallaan tuhonneensa tai vahingoittaneensa toisen omaisuutta joskus elämänsä aikana:]

Vastasit aiemmin, että olet vahingoittanut tai tuhonnut omaisuutta joskus elämäsi aikana. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet tahallisesti tuhonnut tai vahingoittanut jonkun toisen omaisuutta?

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

[Kysytään heiltä, jotka ovat vastanneet varastaneensa jotakin kaupasta tai kioskista joskus elämänsä aikana:]

Vastasit aiemmin, että olet joskus varastanut kaupasta tai kioskista.**Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet varastanut jotain kaupasta tai kioskista?**

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

[Kysytään heiltä, jotka ovat vastanneet osallistuneensa tappeluun julkisella paikalla joskus elämänsä aikana:]

Vastasit aiemmin, että olet joskus osallistunut tappeluun julkisella paikalla.**Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet osallistunut tappeluun julkisella paikalla?**

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

[Kysytään heiltä, jotka ovat vastanneet hakanneensa jonkun joskus elämänsä aikana:]

Vastasit aiemmin, että olet joskus hakannut jonkun.**Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet hakannut jonkun?**

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

[Kysytään heiltä, jotka ovat vastanneet kantaneensa asetta tai aseeksi tarkoitamaansa välinettä joskus elämänsä aikana:]

Vastasit, että olet joskus pitänyt mukanasasi asetta tai aseeksi tarkoitamaasi esinettä.**Onko poliisi kertaakaan saanut, että olet pitänyt mukanasasi asetta tai aseeksi tarkoitamaasi esinettä?**

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

RIKOKSIA TEKEVÄ KAVERIPORUKKA

Joillakin ihmisillä on tietty joukko ystäviä/kavereita, joiden kanssa he viettävät aikaansa, tekevät asioita yhdessä tai vain oleilevat. Onko sinulla tällaista ystävien/kavereiden ryhmää?

- Kyllä
- Ei → hyppy seuraavaan osioon "Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?"

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tähän ryhmään kuuluvien henkilöiden ikää?

- Alle 12 vuotta
- 12-15 vuotta
- 16-18 vuotta
- 19-25 vuotta
- Yli 25 vuotta

Viettäkö tämä ryhmä paljon aikaa yhdessä yleisillä paikoilla, kuten puistoissa, kadulla, ostoskeskuksissa tai lähikulmilla?

- Kyllä
- Ei

Kuinka kauan tämä ryhmä on ollut olemassa?

- Alle kolme kuukautta
- Kolme kuukautta - vuosi
- 1-4 vuotta
- 5-10 vuotta
- 11-20 vuotta
- Yli 20 vuotta

Onko ryhmässasi hyväksyttyä tai asiaankuuluvaa, että tehdään sellaista, mikä on laitonta?

- Ei
- Kyllä

Tekevätkö ryhmääsi kuuluvat laittomuuksia yhdessä?

- Ei
- Kyllä

Onko tämä ystävä-/kaveriryhmäsi mielestäsi jengi?

- Ei
- Kyllä

Kuuluuko kukaan läheisistä ystävistäsi ryhmään, joka on mielestäsi jengi?

- Ei
- Kyllä

RIKOSTEN UHRIKSI JOUTUMINEN

Onko kukaan koskaan tahallaan vahingoittanut esimerkiksi pyöräsi, mopoasi, vaatteitasi tai muuta sinulle kuuluvaa tavaraa ja omaisuutta?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan koskaan varastanut tai yrittänyt varastaa sinulta jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko sinulta koskaan muuten varastettu jotain?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan koskaan uhannut vahingoittaa sinua fyysisesti?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan koskaan käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan koskaan tahallisesti uhkailut sinua tai kohdistanut sinuun väkivaltaa kielesi, ihonvärisi, uskontosi, seksuaalisen suuntautumisesi, yhteiskunnallisten mielipiteitteesi tai jonkin muun vastaavan ominaisuutesi vuoksi?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko vanhempasi (äiti, isä, äitipuoli, isäpuoli) koskaan rankaissut sinua ruumiillisesti esimerkiksi tukistamalla, läimäyttämällä tai muulla tavalla?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan koskaan uhkaillut tai tietoisesti loukannut sinua sähköpostilla, tekstiviestillä, internetin keskustelupalstoilla tai muualla sosiaalisessa mediassa?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Oletko koskaan kokenut sukupuolista lähentelyä tai kanssakäymistä aikuisen tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhemman ihmisen kanssa?

- En ole
- Olen → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
- (Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

Onko kukaan nuori kohdistanut sinuun seksuaalista häirintää, ahdistelua tai väkivaltaa?

- Ei ole
- On → Kuinka monta kertaa viimeisen 12 kuukauden aikana?
(Kirjoita 0, jos näin ei ole tapahtunut viimeisen 12 kuukauden aikana)
_____ kertaa

VÄKIVALLAN KOKEMINEN ERI TEKIJÖIDEN TAHOLTA

Kysymme vielä tarkemmin, onko viimeisen 12 kuukauden aikana kukaan seuraavista käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotakin asetta? Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Sisko tai veli
- Siskopuoli tai velipuoli
- Ystävä tai kaveri
- Nykyinen tai entinen seurustelukumppani
- Joku muu tuttu nuori
- Tuntematon nuori
- Äiti
- Isä
- Äitipuoli
- Isäpuoli
- Opettaja
- Urheilu- tai muun harrastustoiminnan ohjaaja tai valmentaja (aikuinen)
- Joku muu tuttu aikuinen
- Tuntematon aikuinen
- Ei kukaan

KIUSAAMISVIDEOT

Oletko viimeisen 12 kuukauden aikana vähintään kerran...

	Kyllä	Ei
...nähty sosiaalisessa mediassa videon, jossa pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan sinulle täysin vierasta nuorta / vieraita nuoria?	☐	☐
...nähty sosiaalisessa mediassa videon, jossa pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan sinun koulusi oppilasta / oppilaita?	☐	☐
...itse kuvannut sosiaaliseen mediaan videon, jossa toista nuorta / nuoria pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan?	☐	☐
...nähty kun joku toinen kuvaa sosiaaliseen mediaan videota, jossa toista nuorta / nuoria pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan?	☐	☐
...joutunut kuvatuksi tilanteessa, jossa sinua pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan?	☐	☐
...nähty sosiaalisessa mediassa videon, jossa sinua pahoinpidellään, nöyryytetään tai muuten kiusataan?	☐	☐

[Jos vastasi mihin vain viidestä viimeisestä kysymyksestä ”kyllä”] →

Oletko koskaan ilmoittanut kuvaamisesta tai videosta kenellekään aikuiselle?

- Kyllä
- Ei

NUORISORIKOLLISUUTEEN KOHDISTUVAT ASENTEET

Lue väitteet huolellisesti ja valitse joka riviltä vain yksi kohta.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Nuorten rikokset ovat mitättömiä verrattuna talousrikollisten ja keinottelijoiden tekoihin	☐	☐	☐	☐	☐
Lakia rikkova nuori viestittää pahaa oloaan	☐	☐	☐	☐	☐
Murrosiän aikana nuorten ajoittainen lainvastainen toiminta on normaalia	☐	☐	☐	☐	☐

RIKOSVASTUU JA RANGAISTUSASENTEET

Miten arvelet, että muut nuoret toimivat tietyissä tilanteissa? Lue seuraava kuvitteellinen esimerkki ja vastaa arviosi mukaan.

[Alla olevassa tekstissä puolet vastaajista saavat ensimmäisen ja puolet toisen kuvauksen. Kysymys näkyy kaikille vastaajille.]

1 Neljätoistavuotias Aleks on nimitelty luokallaan olevaa Johannesta usein ja lyönyt tätä kerran. Kiusaaminen on useimmiten tapahtunut koulumatkojen aikana. Yhtenä päivänä Aleks uhkaa jälleen lyödä Johannesta ja vaatii tätä antamaan lompakkonsa ja puhelimensa. Johannes on peloissaan ja suostuu pyyntöön. Johannes kertoo tapahtuneesta opettajalle. Aleks kutsutaan opettajanhuoneeseen selvittämään asiaa. Rehtori määrää Aleksille jälki-istuntoa ja ilmoittaa lisäksi sosiaalityöntekijälle. Aleksista tehdään lastensuojeluilmoitus.

2 Viisitoistavuotias Aleks on nimitelty luokallaan olevaa Johannesta usein ja lyönyt tätä kerran. Kiusaaminen on useimmiten tapahtunut koulumatkojen aikana. Yhtenä päivänä Aleks uhkaa jälleen lyödä Johannesta ja vaatii tätä antamaan lompakkonsa ja puhelimensa. Johannes on peloissaan ja suostuu pyyntöön. Johannes kertoo tapahtuneesta opettajalle. Aleks kutsutaan opettajanhuoneeseen selvittämään asiaa. Rehtori määrää Aleksille jälki-istuntoa ja ilmoittaa lisäksi poliisille. Poliisi kutsuu Aleksin kuulusteluun ja Aleks saattaa joutua oikeuteen. Lisäksi Aleksista tehdään lastensuojeluilmoitus.

Kuinka todennäköisesti Aleks lopettaa väkivaltaisen käyttäytymisen?

Arvioi asteikolla 0 (Ei varmasti lopeta) – 10 (Lopettaa varmasti)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Mikä sinun mielestäsi olisi oikeudenmukainen seuraamus Aleksille? Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot:

- Ei seuraamuksia
- Jälki-istunto
- Koulusta erottaminen määräajaksi
- Sosiaalityöntekijälle ilmoittaminen
- Poliisille ilmoittaminen
- Sakko
- Korvaus uhrille
- Ehdollinen vankeusrangaistus
- Ehdoton vankeusrangaistus
- Yhdyskuntapalvelu
- Vapaaehtoinen terapia
- Pakollinen terapia
- Rikossovitteluun osallistuminen
- Valvontarangaistus

Kuvittele, että vastaava tapaus tapahtuisi omassa kouluympäristössäsi ja uhri kertoisi tapahtuneesta opettajalle. Mitä seuraamuksia arvioisit tarinan Aleksille oikeasti tulevan?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot:

- Ei seuraamuksia
- Jälki-istunto
- Koulusta erottaminen määräajaksi
- Sosiaalityöntekijälle ilmoittaminen
- Poliisille ilmoittaminen
- Sakko
- Korvaus uhrille
- Ehdollinen vankeusrangaistus
- Ehdoton vankeusrangaistus
- Yhdyskuntapalvelu
- Vapaaehtoinen terapia
- Pakollinen terapia
- Rikossovitteluun osallistuminen
- Valvontarangaistus

Minkä ikäisenä nuori voidaan tuomita rangaistukseen Suomessa? Arvaa, jos et tiedä.

- 10-vuotiaana
- 11-vuotiaana
- 12-vuotiaana
- 13-vuotiaana
- 14-vuotiaana
- 15-vuotiaana
- 16-vuotiaana
- 17-vuotiaana
- 18-vuotiaana
- 19-vuotiaana
- 20-vuotiaana
- 21-vuotiaana

JATKOKYSYMYKSET: TAPPELUUN OSALLISTUMINEN

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet osallistuneensa tappeluun vähintään kerran viimeisen 12 kuukauden aikana.]

Vastasit aiemmin, että olet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana osallistunut tappeluun julkisella paikalla. Muistele nyt sitä kertaa, kun viimeksi osallistuit tappeluun.

Aiheutitko vahinkoa omaisuudelle tai ihmisille?

- En
- Kyllä, mutta vain omaisuudelle
- Kyllä, mutta vain ihmisille
- Kyllä, sekä omaisuudelle että ihmisille
- En tiedä

Olitko silloin alkoholin vaikutuksen alainen?

- En
- Olin hieman
- Olin humalassa

Missä tappelu tapahtui?

- Koulussa tai koulun pihalla
- Kaupungilla tai kunnan keskustassa
- Yksityisasunnossa (kotonasi, jonkun muun kotona)
- Muualla

JATKOKYSYMYKSET: PAHOINPITELY

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet hakanneensa jonkun vähintään kerran elämänsä aikana.]

**Vastasit aiemmin, että olet joskus hakannut jonkun.
Muistele nyt sitä kertaa, kun viimeksi hakkasit jonkun.**

Mikä oli viimeksi hakkaamasi henkilön sukupuoli?

- Poika/mies
- Tyttö/nainen
- Muu

Tarvitsiko hän hoitoa tekosi vuoksi?

- Ei tarvinnut
- Hän joutui lääkäriin/sairaalaan
- Kyllä, mutta ensiapu riitti
- En tiedä, tarvitsiko hän hoitoa

Olitko silloin alkoholin vaikutuksen alainen?

- En
- Olin hieman
- Olin humalassa

Missä hakkaaminen tapahtui?

- Koulussa tai koulun pihalla
- Kaupungilla tai kunnan keskustassa
- Yksityisasunnossa (kotonasi, jonkun muun kotona)
- Muualla

Ketä hakkasit? (Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa uhriasi.)

- Tuntematon nuori
- Ystävä/kaveri
- Saman koulun oppilas
- Veli tai sisko
- Entinen tai nykyinen seurustelukumppani
- Tuttu aikuinen
- Tuntematon aikuinen
- Ulkomaalainen tai maahanmuuttaja
- Rasisti
- Muu henkilö

VÄKIVALLAN TEKIJÄ: KUVAAMINEN

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet osallistuneensa tappeluun, hakanneensa jonkun tai uhanneensa jotakuta väkivallalla vähintään kerran viimeisen 12 kuukauden aikana.]

Vastasit aikaisemmin, että olit osallistunut tappeluun, pahoinpitelyyn tai uhanut toista ihmistä väkivallalla viimeisen 12 kuukauden aikana. Seuraava kysymys koskee näitä tilanteita.

Kuvasitko sinä tai joku toinen jonkin näistä tilanteista puhelimella?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

[Jos vastasi edelliseen kysymykseen "Kyllä":]

Levitettiinkö videota muille nuorille sosiaalisessa mediassa (esim. TikTok, YouTube, Snapchat, Instagram, Telegram, Jodel, WhatsApp, Facebook)?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

JATKOKYSYMYKSET: ASEEN MUKANA PITÄMINEN

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet pitäneensä mukanaan asetta vähintään kerran viimeisen 12 kuukauden aikana.]

Vastasit, että olet kuluneen 12 kuukauden aikana pitänyt mukanasasi asetta tai aseeksi tarkoittamaasi esinettä, kuten esimerkiksi veistä, ketjua tai ampuma-asetta.

Muistele nyt sitä kertaa, kun viimeksi pidit jotain asetta mukana.

Mistä aseesta tai aseeksi tarkoittamastasi välineestä oli silloin kysymys?

- Ilmakivääri tai muu ilmanpaineella toimiva ase
- Ampuma-ase (tuliase)
- Puukko, linkkuveitsi tai muu teräase
- Tylppä esine (esim. keppi, vasara)
- Muu aseeksi tarkoittamasi esine, mikä: _____

Miksi pidit silloin asetta tai aseeksi tarkoittamaasi välinettä mukanasasi? (Voit valita useita kohtia.)

- Itsepuolustuksen vuoksi
- Jotta voin käyttää sitä jotakin henkilöä tai ryhmää vastaan
- Koska kuuluin ryhmään, jolla oli tapana kantaa asetta
- Muusta syystä

JATKOKYSYMYKSET: VÄKIVALLAN UHRIKSI JOUTUMINEN

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet joutuneensa fyysisen väkivallan uhriksi vähintään kerran elämänsä aikana.]

Vastasi, että joku on joskus elämäsi aikana käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta sinua kohtaan.

Ilmoititko sinä tai ilmoittiko joku muu poliisille tällaisesta sinuun kohdistuneesta väkivallasta kuluneen 12 kuukauden aikana?

- Ei
- Kyllä
- En tiedä

Muistele kertaa, kun sinulle viimeksi tapahtui näin. Huomioi koko elämäsi aikana tapahtuneet tapaukset.

Missä tämä tapahtui?

- Koulussa tai koulun pihalla
- Kaupungilla tai kunnan keskustassa
- Yksityisasunnossa (kotonasi, jonkun muun kotona)
- Muualla

Olitko alkoholin vaikutuksen alainen, kun tämä tapahtui sinulle?

- En
- Olin hieman
- Olin selvästi humalassa

Oliko päätökijä alkoholin vaikutuksen alainen tapahtumahetkellä?

- Ei
- Luultavasti
- Varmasti

Saitko tapahtumassa fyysisiä vammoja (vähintäänkin mustelman, haavan tai ruhjeen) ja tarvitsiko niihin hoitoa?

- En saanut vammoja
- Sain vammoja, mutta en tarvinnut niihin hoitoa
- Sain vammoja, ja sain niihin hoitoa terveydenhoitajalta, lääkäriltä, hammaslääkäriltä tai sairaalassa

VÄKIVALLAN UHRI: KUVAAMINEN

[Kysytään kaikilta, jotka ilmoittaneet joutuneensa fyysisen väkivallan, varkauden tai viharikoksen uhriksi vähintään kerran viimeisen 12 kuukauden aikana.]

Vastasit aikaisemmin, että sinua kohtaan oli käytetty väkivaltaa tai sinua oli uhattu väkivallalla viimeisen 12 kuukauden aikana. Seuraava kysymys koskee näitä tilanteita.

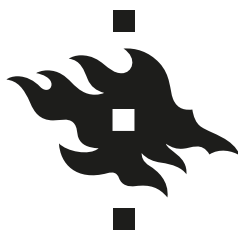
Kuvasiko tekijä tai joku toinen jonkin näistä tilanteista puhelimella?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

[Jos vastasi edelliseen kysymykseen ”Kyllä”:]

Levitettiinkö videota muille nuorille sosiaalisessa mediassa (esim. TikTok, YouTube, Snapchat, Instagram, Telegram, Jodel, WhatsApp, Facebook)?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

HELSINGIN YLIOPISTO

ISBN 978-951-51-0712-1 (PDF)
ISSN 2342-7779 (VERKKOJULKAISU)

UNIGRAFIA
HELSINKI 2024